

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
YIL 8, SAYI 17, GÜZ 2022

Dr. Öğr. Üyesi Serap AKI

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Ankara/TÜRKİYE
serap.aki@hbv.edu.tr
ORCID

**SAHA (YAKUT) YAZILI
EDEBİYATININ İLK ÖRNEĞİ
AHTILAR'DA MENTAL FİİLLER**

MENTAL VERB IN *AHTILAR* THE
FIRST EXAMPLE OF SAHA (YAKUT)
WRITTEN LİTARATURE

Makale Türü: Araştırma Makalesi	Article Information: Research Article
Yükleme Tarihi: 14.06.2022	Received Date: 14.06.2022
Kabul Tarihi: 07.08.2022	Accepted Date: 07.08.2022
Yayımlanma Tarihi: 31.10.2022	Date Published: 31.10.2022

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Akı, Serap, "Saha (Yakut) Yazılı Edebiyatının İlk Örneği *Ahtıllar*'da Mental Fiiller", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Yıl 8, Sayı 17, Güz 2022, s. 336-375.

Akı, Serap, "Mental Verbs in *Ahtıllar* the First Example of Saha (Yakut) Written Literature", *Hikmet-Journal of Academic Literature*, Year 8, Volume 17, Fall 2022, p. 336-375.

10.28981/hikmet.1130924

Dr. Öğr. Üyesi Serap AKI

**SAHA (YAKUT) YAZILI EDEBİYATININ İLK ÖRNEĞİ AHTILAR'DA MENTAL
FİİLLER**

**MENTAL VERBS IN AHTILAR THE FIRST EXAMPLE OF SAHA (YAKUT) WRITTEN
LITERATURE**

ÖZ

Zihinsel süreçler sonucunda ortaya çıkan her türlü eylem, mental fiil olarak adlandırılmaktadır. Çünkü mental fiiller, insanın zihinsel faaliyetleri ile ilgilidir. Mental fiiller ile ilgili ilk çalışmalar psikoloji alanında kendini gösterse de günümüzde dilbilim ve Türkoloji alanlarının önemli bir inceleme konusu hâline gelmiştir. Söz konusu çalışmalar mental fiil kavramının sınırlarını belirleme, çeşitli alt türlerini tespit etme, sınıflandırma ve örneklendirme üzerine çeşitli araştırma ve incelemeleri içermektedir.

Ahtılar Yakut yazılı edebiyatının ilk örneği olarak kabul edilmektedir. A. Y. Uvarovskay tarafından kaleme alınan hatıra türündeki eser, yazarın çocukluk yıllarından başlayarak aktardığı anılarına dayanmaktadır. Eser alanında yazılmış ilk dil ve edebiyat metni olmasının yanı sıra, Saha kültürü ve folkloru hakkında verdiği kıymetli bilgiler açısından da çok büyük bir önem taşımaktadır. Bu makalede Ahtılar'da bulunan mental fiiller tespit edilerek girdi, işlem ve çıktı basamakları çatısı altında duyu fiilleri, bilişsel fiiller ve ifade fiilleri olarak sınıflandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: fiiller, mental fiiller, anlam bilimi, Ahtılar

ABSTRACT

All actions that are the results of mental processes are called mental verbs. Because mental verbs are associated with human mental activities. Although the first studies on mental verbs have been conducted in psychology, currently, mental verbs are investigated in the fields of linguistics and Turcology. These studies mostly aimed to determine the boundaries of mental verbs, identify various sub-types, and classification and exemplification of mental verbs.

Ahtılar is the first written work in Yakut literature. It is a memoir, written by A. Y. Uvarovsky, and was based on the author's childhood memories. In addition to being the first literary piece in Yakut, it is also important in terms of the valuable information it provides about the Saha culture and folklore. In the current article, mental verbs in Ahtılar were identified and classified as sensory verbs, cognitive verbs and expressive verbs based on the input, process and output stages.

Keywords: verbs, mental verbs, semantics, Ahtılar.

Giriş

İnsanın kendini ifade edebilme yeteneğinin en gelişmiş aracı olan dil, dış dünyanın zihinde oluşturduğu izlenim olarak değerlendirilebilecek olan düşünce ile doğrudan ilişkilidir. Çeşitli zihinsel faaliyetler neticesinde ortaya çıkan düşünce, dil aracılığıyla bir anlamda somutlaşabilmektedir. Bu süreçte dilin temel yapı taşları olan ses, kelime, kelime grubu, cümle gibi unsurlardan yararlanır. Bu unsurlardan kelime, Türkçede genel olarak isim ve fiil olarak ele alınabilmektedir. Bunlardan anlamca oluş, kılış veya hareketi karşılayan fiiller, söz varlığı açısından son derece önemlidir.

Türkçede fiiller yapı, muhteva, çatı, anlam vs. gibi yönlerden sınıflara ayrılarak incelenmiştir. Son yıllarda fiilde anlam temelli çalışmaların önem kazandığı ve konunun oldukça etraflı bir biçimde ele alınmaya başladığı görülmektedir. Sarıyev ve Güder (1998), Şirin User (2009), Doğan (2017), Yıldız (2017) gibi pek çok araştırmacı Türkçede fiillerin semantiği konusunda sınıflandırma denemeleri yapmıştır. Fiilde semantik konusunun içerisinde değerlendirilen tasnif çalışmalarında farklı terminolojiler kullanılarak bahsi geçen fiil türlerinden biri de mental fiillerdir.

Zihinsel süreçler sonucunda ortaya çıkan her türlü eylem, mental fiil olarak adlandırılmaktadır. Çünkü mental fiiller, insanın zihinsel faaliyetleri ile ilgilidir. Bu nedenle çoğunlukla gözlemlenemez niteliğe sahiptirler. Mental fiiller ile ilgili ilk çalışmalar psikoloji alanında kendini gösterse de günümüzde dilbilim ve Türkoloji alanlarının önemli bir inceleme konusu haline gelmiştir. Söz konusu çalışmalar mental fiil kavramının sınırlarını belirleme, çeşitli alt türlerini tespit etme ve sınıflandırma, bunları örneklendirme üzerine çeşitli araştırma ve incelemeleri içermektedir. Söz konusu çalışmalardan bir kısmı şu şekildedir: Booth ve Hall (1995) mental süreci *algı, tanıma, anımsama, anlama, ileri idrak, değerlendirme* olarak sınıflandırırken Yaylagül (2005) mental fiilleri *duyu, duygu, anı-uslamlama ve açıklama fiilleri*, Şahin (2012) *idrak, duygu, algılama fiilleri*, Yıldız (2016) *biliş, psikolojik durum ve algı fiilleri* olarak alt türlere ayırmışlardır. Hirik (2018) mental süreci *girdi, işlem ve çıktı* basamaklarında değerlendirerek mental fiilleri *duyu fiilleri, bilişsel fiiller ve ifade fiilleri*, Seçkin (2020) *algı, duygu, idrak ve irade fiilleri* şeklinde sınıflandırmıştır.

Bu makalede *Ahtular*'da tespit edilen mental fiillerin tasnifi için Hirik tarafından hazırlanan *Türkiye Türkçesinde Mental Fiiller (2018)* adlı çalışma esas alınmıştır. Buna göre mental fiiller girdi, işlem ve çıktı basamakları çatısı altında *duyu fiilleri, bilişsel fiiller ve ifade fiilleri* olarak tasnif edilmiştir.

Ahtular Yakut yazılı edebiyatının ilk örneği olarak kabul edilmektedir. A. Y. Uvarovskay tarafından kaleme alınan hatıra türündeki eser, yazarın çocukluk yıllarından başlayarak aktardığı anılarına dayanmaktadır. Eser alanında yazılmış ilk dil ve edebiyat metni olmasının yanı sıra, Saha kültürü ve folkloru hakkında verdiği kıymetli bilgiler açısından da çok büyük bir önem taşımaktadır. *Ahtular*, Yakutların modern anlamdaki ilk gramer çalışması olan *Über Die Sprache Der Jakuten* içerisinde tam metni ve Almanca çevirisi ile birlikte 1851'de O. Böhtlink tarafından yayımlanmıştır. Daha sonra 1860'ta eserin Fransızca özet çevirisi, 1990'da ise V. İ.

Rassadın tarafından Rusça'ya çevirisi yapılmıştır. Eserin Yakutistan'daki ilk baskısı 1947'de N. M. Zabolotskay tarafından yapıldıktan sonra eser, Y. Vasiliev tarafından 1992, 1995 ve 2003 yıllarında yeniden yayımlanmıştır. (Ersöz, 2015)

Eserin Türkçeye çevirisi ve bilimsel incelemesi, Böhtlink tarafından 1851'de yayımlanan özgün metni esas alan Murat Ersöz tarafından hazırlanmaktadır. Bu makalede, eserin Latin harflerine aktarımı ve Türkçeye çevirisi için Ersöz'ün yayım aşamasında olan çalışmasından, araştırmacının onayı dâhilinde yararlanılmıştır. Örnekler, orijinal eserin paragraf yapısına sadık kalan araştırmacının söz konusu çalışmasındaki numaralandırma düzenine uygun olarak verilmiştir.

Ahtular'da Mental Fiiller

I. Girdi Basamağı

I. 1. Duyu Fiilleri

I. 1. 1. Görme Fiilleri

xarağa asılın- göz önüne seril-, görül-

Min xaraxpar asılıbıta köstön orduk tuoralaax xas da kös ustalaax küöx umaar beyeleex uu ürdün kurduk teñ ıraas xonuu. “1 kösten geniş birkaç kösten uzun mavimsi duman kaplamış su yüzeyi gibi dümdüz bir kır, gözümün önüne serildi.” (42/2)

xayıs- bak-

Balağannarın aana melci ilin diekki xayıspıt buolar ool tusugar, sarsın erde turan taxsalların saağına taxsar küñü körüöxterin kiniexe üñüöxterin tosxolloox buollun dien. “Sabah uyanıp dışarı çıktıklarında ufuktan yükselen güneşi görmeye ve ona yükünmeye elverişli olması için balağannarın kapısı daima doğuya bakar.” (164/5)

kösün- gözüük-, görün-

Bu Cugcur ikki öttütten törüttenen tüser aaxsuta suoxelbex ketit örüster siniges kılabaççıyar kömüs iñir kurduk buolan köstöllör. “Cugcuur'un iki yanından kaynayıp akan geniş ırmaklar, ipince ve parlak gümüşten iplikler gibi görünürler.” (94/5)

kör- gör-, seyret-

Min xarağım ool kiese kinitten orduk kimi da körbötöğö. “Gözlerim o akşam ondan başka kimseyi görmedi.” (132/4)

kördör- gördür-, baktır-

Kemey cadañu as kul tiriite tañas xara kölösün kisini utarı kördörböt tual tmnu – bu barıta tieren tosuyan ispite miyigin. “Yoksunluk, yetersiz yiyecek, geyik derisinden giysiler, şiddetli ter, insanın kafasını kaldırıp önünü görmesini engelleyen rüzgâr ve soğuk, bütün bunlar beni takip etti.” (111/8)

I. 1. 2. İşitme Fiilleri

isilin- işitil-, dinlen-

Toñot xaarga taba atağın xaana köstön barbita, taba silaybit sürüüte belietenen ispite, itim oyuuta arittanan barbita usugar itim ürer sañata isillen ispite. “Köreşede geyiklerin ayağından akan kan gözükmeye başladı, artık onların yorulduğu belli oldu, köpeğimin sıçraması seyredildi ve akabinde havlaması duyuldu.” (84/7)

isir- ıslık çal-, uğultu çıkar- (rüzgâr hk.)

Tuox da eme suox tuox da kömötö suox kısın ürdük xaya ürdüger isirer tımnı tıal ortotugar min maygım sürdeex küçümeğey buolbuta. “Kışın, yüksek dağın zirvesinde, ıslık çalan soğuk rüzgârın ortasında, ilaçsız ve yardımsız bir şekilde kalınca durumum korkutucu derecede ağırlaştı.” (112/4)

isit- işit-, dinle-

Min kulгааğım xasan da istibeteğe turağas küüges ıratın bieter illur çıçax sañatın, min isterim soğotox xara suor turax ikki sañatın bieter xasan emie tu çariasın bıçıgnayutın. “Toygarın şarkısını yahut dağ ispinozunun ötüşünü hiç işitmedim; çoğunlukla kuzgun ile karga arada sırada da şakrak dinledim.” (41/3)

I. 1. 3. Tat Alma Fiilleri

asaa- ye-, beslen-, iç- (süt vb. hk.)

Sanubın kim dağam kinner kurduk xas da küünü tyı melci aççık oloron ool genne amtannaax ası körön baran onnugu ımsı maygıta suox asaamağın. “Sanırım birkaç gün veya birkaç ay onlar gibi aç kalan herkes, lezzetli bir yemek gördükten sonra doymak bilmezcesine yerdi.” (149/4)

asat- yedir-, ikram et-

Emi biereri asınan asatarı tellexxe ergiteri bartın beyem iliibinen gınarım, kini atıgar oloron eren utuyarım, ulaxan añarın utuyumna suruyar sirber bararım. “İlacımı vermeyi, yedirip içirmeyi ve yatağında döndürmeyi kendi elimle yapardım; yanına oturarak uyur, genellikle de uyumadan ofisime giderdim.” (59/5)

asatılın- doyurul-

Bu genne barnaktar totuulaax sarsın erde asur asılığınan asatılımmittara, ool genne küin orto baay talabırdarın ilce örüs ustun ustubuttara. “Sonra haydutlara doyurucu bir kahvaltı yaptırıldı, öğleyin de yağmaladıkları değerli mallarla birlikte Lena’ya yelken açtılar.” (24/1)

asılık gın- yemek ye-, karın doyor-, yemek yap-

Ereydeneççi ilii melci kinnerten balığı bulan asılık gınar. “Gayretli olan herkes buralardan daima balık tutup yiyebilir.” (139/6)

is- iç-

Min küüsteex arıgını ispeppin, ool tusuttan kini kisiexe kömötün bilbeppin. “Ben yüksek alkollü içki içmem, o yüzden insana olan faydasını bilmem.” (77/1)

obor- sor-, kuvvetlice içine çek-, em-

Sarsıññıtıgar saxsaybit isikkin ere körüöñ: “suptu oboron ulla” diir tıl manna ullarıymna köstör. “Ertesi sabaha kaplarını kupkuru bulursun: “dibini gördü” sözü işte burada tam anlamıyla kendini gösterir.” (148/7)

tart- tütün çek-

*Manna ikki küös bıstıña tañara sarutın kösüten tabax **tardan** baran tıñ xatuta taba suola köstörün gıtta ıppın utan kebispitim. “Burada 2 küös bıstıña sigara içerek şafağın sökmesini bekledim ve gün doğumuyla birlikte izler ortaya çıkınca köpeğimi salıverdim.” (84/4)*

utat- susa-, susuzluk çek-

*Min bilbeppin xamnaabat buola silaybit silaabıt tirıppıt kölösümmüt aaspt aççıkpıt **utappıt** utaxpıt xanna barbitın, sanaamna da bu ıppıt bilbit kula bieter torğon ese bieter atın uordaax kul buoluox tustaağın min eder xasağım biir Saxa sircitim buolan saalarbitın xaban ilan iitiilerin körön esterilerin oñoron baran biir batıyanı ilan ıppıt kennitten sürbüppüt. “Yerimizden kalkamayacak derecedeki yorgunluğumuza, döktüğümüz tere, çektiğimiz açlığa ve susuzluğa ne oldu bilmiyorum; onun fark ettiği hayvanın aç bir ayı yahut başka bir vahşi hayvan olabileceğini hiç hesaba katmadan, genç kazağım ve bir Yakut rehberimle birlikte tüfeklerimizi kapıp boş mu dolu mu olduklarını kontrol edip çakmaklarını gözden geçirip yanımıza bir pala alıp köpeğimizin peşine düştük.” (97/6)*

I. 1. 4. Dokunma Fiilleri

bilbet buol- hissetme yetisini yitir-, bilme-

*İlim atağım tugu da **bilbet buola** kösüybüttere, sanaabıtım, miexe ölör ıalcar tiksieğe dien. “Elim ayağım hiçbir şey hissetmeyecek derecede uyuştı, ölümcül bir hastalığa yakalanacağımdan korktum.” (105/5)*

taarııt- tak-, dokun-

*Üörüyex attar biirdii biirdii bosxo xolbuuta suox serenen bolğomtolooxtuktan ispittere, biirdere da urdutnan oyur ması **taarııtımna**, biir da xaya xaydıbtıgar biir da xaya uu xasptı xaspağar deñ üktüömne. “Çevreye alışkın olan atlar terkileriyle asla bir orman ağacına takılmadan, ezkaza bir dağ çatlağına yahut suların açtığı bir dağ çukuruna basmadan peş peşe, serbest, bağısız, sakına sakına ve dikkatlice çıktılar.” (93/8)*

tiy- tiy- değ-, dokun-

*Bu tustan xoloson isen biirdere xaltarıyan du iñnen du at buola tüstün, bieter biir iliitin sömüyetinen sirge **tiye** tüstün, kini basıllıbtınan oxtubutunan aağıllar. “Bu şekilde güreşerek boy ölçüşürlerken hangisi dengesini yitirerek ya da takılarak yere kapaklanırsa yahut kim parmağı yere değdikten sonra düşerse, o yenilmiş, yıkılmış sayılır.” (174/7)*

uguraa-öp-, okşa-

Yaxtarım oğolorum kinini uguruu kösütellere, biligin itulara min sürexpın sıppax bısağınan kırıetieğe. “Eşim ve çocuklarım onu öpmek için bekliyorlardır, şimdi onların ağlayışları yüreğimi kör bıçakla kesecek.” (85/7)

I. 1. 5. Koku Alma Fiilleri

sıtıt- kokut-, çürüt-

Sorğotun sıttan burayan sarayan kebispit baallara. “Gerisini kokutup sağa sola saçmışlar.” (27/2)

sıtıy- kok-, çürü-

Ettinner Toñuska: “sıtıgan balığı sieme, ölüüleex”, kini külüm gınan baran etieğe: “ölörööt siebit balığın isker sıtıyağa suoğa duo?” “Bir Tunguz’a: “Kokuşuk balık yeme, tehlikeli!” deseler, o da gülererek: “Ölür ölmez yediğin balık miden de bozulmuyor mu?” diye sorar.” (35/4)

II. İşlem Basamağı

Bilişsel Fiiller

aağa uur- değerlendir-

Bu aattaax guoradı ortotugar aağa uuran kinitten ilin soguru ikki öttö ürdük taas xayalarınan sabıllan turar, arğa xotu öttö xaptağay maygılaax. “Cokuuskay’ı merkez kabul edip değerlendirdiğinizde doğusu ile güneysi dağlık, batısı ile kuzeyi düzlüktür.” (138/2)

aağan kör- düşün-, hesapla-, dikkate al-

Aağan kördöxxö ağıs sıl elbex cıl kün. “Hesap edince sekiz sene uzun bir zaman.” (136/1)

aağılm- sayıl-, hesaba katıl-, addedil-, takdir olun-

Saxa tıla suruga suoğuttan ölbüt tılınan aağıllar, en kinini tilinneriex kemüñ ağıyax xaalla. “Sahaca, yazısı olmadığından ötürü ölü dil olarak görülüyor, onu diriltmek için vaktin az kaldı.” (5/1)

aağm- say-, addet-

İes bierbit kisi kiniexe iesin axtağın saatara, kinini tuox emie üçügey suolunan bieter ületinen üörppüt kisi beyetin ool kün colloğunun aağınara. “Ona borç veren hatırlatmaya utanırdı; doğru bir davranışıyla veya güzel bir işiyle onu sevindiren de kendini o gün bahtiyar addederdi.” (48/6)

aasar- geçir-, atla-, kaçın-

Bu toğus sıl miexe alcarxaydaax tusun min etimne aasarabın. “Bu dokuz yıl içerisinde yaşadığım uğursuzluklar hakkında konuşmaktan kaçınmak istiyorum.” (127/12)

aax- say-, hesaba kat-, umursa-, kabul et-, nitele-, takdir et-

Saxa baayın süösütüm elbeğinen aag̃ar; bu tusuttan süösünü üösketer kini mañnaygi sanaata, mañnaygi bağata. “Saha, zenginliğini sığır sayısıyla doğru orantılı görür; bu yüzden onları çoğaltmak öncelikli düşüncesi ve arzusudur.” (147/1)

aaxsutıgar küller- hesaba say-, isnat et-

Kinitten cono bieter atın da omuk ies ılar -etiex inaği- manı tölüöbet xaytax emie urukku aaxsutıgar külleren. “Ondan akrabası veya bir yabancı ödünç bir şey alsa - söz gelimi bir ineğini- sonra onu bir yolunu bulup eski bir hesaba sayarak iade etmese...” (152/2)

aattan- anıl-, addedil-, kabul edil-

Bu toyon törüte suox beyete surugu oççotoğu maygınan üçügey ağaydık biler buolan kisiexe kılalğalaağınan aattanara. “Bu amirimiz sıradan bir kökene sahipti, buna rağmen yazıyı o zamanın tarzına göre çok iyi derecede bildiği için vazgeçilmez biri olarak görülüyordu.” (58/3)

ağm- hatırla-, an-

Bu saaska oğo ağıyaği axtar, ool da gınnar min öybör xaalbıta, xaytax min ağam silga ağıstı toğustu ıyı iraax ayañña sılcara erey ütüötün sügen, xaytax min iyebin gıttı ıturım çüñküyen kinini küüte sataan, xaytax ikkite ölö sıspıtım. “Bu yaştaki bir çocuk çok az şeyi anımsar, ama babamın bin bir türlü çile çekerek yılın sekiz dokuz ayını nasıl uzak yollarda geçirdiği, onu annemle beraber özlemlerle beklerken nasıl ağladığım ve nasıl iki kez ölümle burun buruna geldiğim hâlâ hatırimda.” (16/2)

axtıtıttan tasar- unuttur-

Bu elbex cıl Saxa öyütten Saxa axtıtıttan bu toyon aatın anıaxa dieri tasaara ilik. “Geçen bunca zamana rağmen onun adı Yakutların akıllarından ve anılarından hiçbir zaman çıkmadı.” (67/5)

axtı- hatırla-, yâd et-

Kırcağas oğonhordoro cielerin tasıgar egin töbölöx küöx ot ortotugar ataxtarın tüüre uuran oloron bieter keeceğestii sitan sıtu tıllarınan atastasallar, aasptı uygu küñnerin axtıasallar. “Aksakalları, evlerinin etrafında çeşit çeşit çiçekle bezeli çimlerin ortasında kâh bağdaş kurup kâh yan taraflarına uzanıp esprili bir şekilde muhabbet ederek geçmişin bereketli günlerini yâd ederler.” (172/4)

akka uur- şeref addet-, onur say-

Xayağal tılı tüs aatı beyeleriger toxtotollorun aakka uurallar. “İyi şöhretlerini ve itibarlarını korumayı şeref addederler.” (159/6)

anaa- tayin et-, belirlemek

Bu suorumcuga kus ağata kusın suhıutun anur baayın maygıtınan biesten sette uontan taxsağa da süösüğe, kıtarı tunnaaxtarı ölorüllübütteri aağa. “Kızın babası dünürçüye kızının kalınını, servetiyle orantılı bir biçimde beş baştan yetmiş hatta daha fazlasına kadar sığır cinsinden tayin eder, ayrıca kaçının canlı kaçının kesilmiş olacağını da belirtir.” (170/4)

anan- tayin edil-, tahsis edil-, ithaf edil-

*Cieleneççi, suluu atutın söpsüöteğine, talbit uruutun iksatın xomuyan arığı kesüileex buolan **anammit** suluuttan üs tüörd gimmit biirin ilce kus cietiger barar.* “Evlenecek adam, istenilen kalını kabul ettiği takdirde seçtiği akrabalarını ve dostlarını toplar, sonra hediyelik içki ve kararlaştırılan kalının üç yahut dörtte birini yanına alıp kız evinin yolunu tutar.” (170/7)

araabı gın- sataş-, şaşırt-, rahatsız et-

*Bu kennitten oğō con oynuularıgar kittisan ürüñ bastarın emeex uñuoxtarın küüse tiybetitten dorğō onnoox külüünü turuorallar; mantan kus oğolor ortolorugar kiiren **araabı gın** oynuuların üñküülerin üreyen xat külüüleex aydaanı üösketeller.* “Peşinden delikanlıların oyunlarına katılırlar, ak saçları ve yıpranmış kemikleri artık eski güçlerinin kalmadığını haber verince kahkaha atmaya başlarlar; buradan da genç kızların arasına girer, onları şaşırtıp oyunlarının ve danslarının düzenini bozarak tekrar gülüşmeler eşliğinde tatlı bir şamata çıkarırlar. (172/5)

aralcıt- dikkat dağıt-, dağıl-, oyala-, teselli et-

*Xas da küös bıstıñın turxarı min suptu kini kennitten silcan biirde da kinitten xaraxpın **aralcıppatağım**.* “Birkaç küös bıstıña boyunca hiç ayrılmadan onun peşinden gittim ve bakışlarımı bir an olsun ondan ayırmadım.” (132/2)

atağastaa- hakir gör-, rencide et-, aşağıla-, üz-

*Kırcağas oğōñdoron berkke ıtıktullar: kiniler sübeleritten taxsıbatlar, kinileri **atağasturi** xorgutumnararı buruyga ayuga uurallar.* “Aksakallarına büyük saygı duyarlar: Öğütlerini çiğnemezler, onları aşağılamayı ya da gücendirmeyi suç hatta günah telakki ederler.” (146/1)

ayuga uur- günah say-

*Bu isin kini tugu emie tölöbür kördüögün saattan orduk ulaxan **ayuga uurar**.* “Bunun için de herhangi bir ödeme talep etmeyi ayıptan öte büyük günah sayar.” (145/4)

bağalaax buol- istekli ol-

*Mannık buolbat kinner uruulara: kinixex iallaabit Saxa ulaxan añarın kelbitin kemsiner töso da körgō munñaxxa **bağalaax buolbutun** isin.* “Ne var ki düşünleri böyle olmaz: Düğüne katılan Sahaların pek çoğu her ne kadar eğlenceye ve toplantıya hevesli olsa bile geldiğine pişman olur.” (177/2)

bağar- iste-, dile-, arzu et-

*Sürexpitten **bağarabın** törüttüübüt suolgun büteriexxin.* “Başladığım işi bitirmeni, yürekten isterim.” (9/1)

bağart- arzu ettir-, cezbet-, kıskandır-

*Er kisini **bağardıax** maygıttan oñoruu kinneri da matarbatax. Bu maygıların xaytax da kistiexterin **bağardallar**, kinnerge kelbit kisi sotoru belietiege.* “Kader, onları da erkekleri cezbetme özelliğinden mahrum bırakmadı. Bu özelliklerini bir

biçimde saklamak isterler, ama onlara yaklaşan adam bunu hemen fark eder.” (159/3, 4)

basıgar kiir- aklına es-, aklına düş-

*Bu con **bastarıgar** talur xara sanaa **kiirbite** buollar, kinner usuktarıgar dieri alcammuttara köstön turuoğa ete.* “Eğer haydutların aklına bizimkilerini de yağmalama fikri girmiş olsaydı, besbelli onlar da çok acınacak bir hâle düşerdi.” (23/2)

basılın- mağlup ol-, yenil-

*Bu tustan xoloson isen biirdere xaltarıyan du iñnen du at buola tüstün, bieter biir iliitin sömüyetinen sirge tiye tüstün, kini **basılıbitinan** oxtubutumun aağillar.* “Bu şekilde güreşerek boy ölçüşürlerken hangisi dengesini yitirerek ya da takılarak yere kapaklanırsa yahut kim parmağı yere değdikten sonra düşerse, o yenilmiş, yıkılmış sayılır.” (174/7)

basıy- baş et-, galebe çal-, yen-, üstün gel-

*Ool tusuttan elbex sillaax soru min kıtaatan **basıybitum**.* “O yüzden uzun yılların talihsizliğini tahammül ederek aştım.” (127/6)

battan- bastırıl-, ezil-, sıkıştırıl-

*Guorad conun gitta xolobura suox ütöte miexe ağıs sılı belietetimne aasarda du, min süreğim kuççuguyasaasittan sorunan alcarxayınan **battamuttan** baççañña dieri sinnana ilik du.* “Sekiz yılın göz açıp kapayıncaya kadar geçmesinin sebebi bu şehrin sakinleriyle birlikte olmanın verdiği eşsiz mutluluk muydu, yoksa ta küçüklükten beri gamla, kederle ve musibetlerle ezilen yüreğimin ilk kez huzura kavuşması mıydı?” (136/3)

belietee- belirt-, işaret et-, fark et-, gör-

*Bu maygıların xaytax da kistiexterin bağardallar, kinnerge kelbit kisi sotoru **belietieğe**.* “Bu özelliklerini bir biçimde saklamak isterler, ama onlara yaklaşan adam bunu hemen fark eder.” (159/5)

beyetiger ılın- üzerine al-, üstlen-, yüklen-

*Bu barıta biligin etillimne xaalar ool kemñe dieri tösöğö Saxa en törüt üörexittin eter tılınan surıya üörenieğer dieri bieter köñül colloox oloxtoox körsüö sanaalaax Nuçça onmuk ereyi **beyetiger ılmağar** dieri.* “Bütün bunlar, Sahalar senin temel alfabenden konuştuğu dilde yazmayı öğrenene kadar veya özgür ve mutlu bir yaşantısı olan öngörülü bir Rus, böyle zahmetli bir işi üzerine alana kadar ortaya konulamadan kalacak.” (8/11)

bısın- ayrıl-, kop-

*Subu künnten törüttemmite ool sordoox timir bia, xannık bu anıgı saasım ustatarıgar dieri **bıstımna** kün cıl aayı aray elbeen usaan ispıte.* “Talihsizlikler zinciri işte o günden başladı ve şu yaşıma kadar da kopmadı, aksine her geçen gün biraz daha ulandı biraz daha uzadı.” (49/4)

busaa- kurtar-, koru-

Manna aray biir satabil eyigin busiağa. “Burada seni sadece bir kurnazlık kurtarır.” (148/4)

busan- kurtul-

Küüse tieren kıaydar ere, tuox da baay toloburunan en kinitten busanañ suoğa, et xaana aray bu kini süreğe; bu tusuttan ayan kisite xasaas ete xaana suox buolan beyetin gienin bierieğin bağarımna berkke kuttanan serenen ayannur. “Sadece gücü yeten üstesinden gelir, hiçbir kıymetli fidye seni ondan kurtaramaz, et ile kan onun kalbidir; bu yüzden yolcunun yedek eti ve kanı yoksa kendisinininkini de vermek istemiyorsa çok korkarak ve sakınarak yol alır.” (117/3)

bılcaa- al-, götür-, eksilt-, gaspet-

Mañnaybuollağına bu teye turar sir iraağa xammısıya toyottoruttan berdelbex künü cılı bilcağa baara, ikkisin sirin ayanın küçümeğe kinneri ulaxan ereyge uguoğa baara, üsüsün xammısıya üs toyono tilbaastun suruksuttardın xasaktardın sircitterdiin barılara uontan taxsa kisi ayannur tuttuulara iraxtağığa elbex tısınça aaxsulaax xarçıga turuox tustağa. “Fakat her şeyden önce bu ücra yerin iraklığı komisyon idarecilerinin epey zamanını alacaktı; ikinci olarak buraya yolculuk yapmanın güçlükleri onları büyük sıkıntılara düşürecekti; son olarak da komisyonun üç amirinin ihtiyaç duyacağı çevirmenler, yazmanlar, kazaklar ve rehberlerden oluşan onu aşkın kişinin yol masrafı çara binlerce rubleye mal olacaktı.” (125/4)

birastılas- vedalaş-

Sarsın erdeñni küsüñnü kün tñ xatuta ağabıt kelbite, iyem ayutın eten tañara asıgar küiren baran barı ıgıruga munñustubut conu gitta birastılaspıta, ool genne miyigin kuusputa. “Bir güz sabahı tan yeri ağarırken papaz geldi, annem günah çıkarıp tanrı yemeği törenine (ekmek-şarap ayinine) katıldı, ardından davete katılanlarla vedalaştı ve bana sarıldı.” (60/1)

bier- ver-, teslim et-, bahşet-, öde-

Bu tusuttan min tañara bierbititten bersiex tustaaxpın. “O zaman benim Tanrı'nın verdiklerini paylaşmam gerekir. (145/8)

bil- bil-, anla-, öğren-, tecrübe et-, değerlendir-

Min küüsteex arıgını ispeppin, ool tusuttan kini kisiexe kömötün bilbeppin. “Ben yüksek alkollü içki içmem, o yüzden insana olan faydasını bilmem.” (77/1)

bilisinner- tanıştır-

Toğus sıl uummuta keskil oñoruuta miyigin bilbetex ereybin gitta bilisinnerbititten. “Kaderin beni önceden bilmediğim acılarla tanıştırmamın üzerinden dokuz yıl geçmişti.” (127/3)

bililin- bilin-, tanı-

*Bisigi toxtuobut sirbitiger tönnön istexpitine, miexe saña urut **bilille** ilik buld köstübüte.* “Mola yerimize dönüştü, daha evvel bilmediğim yeni bir av gözüktü.” (98/1)

bilin- bilin-

*Manna as ağıyağa kisi aasara **bille** ilik.* “Burada yiyecek darlığı yahut açlık yaşandığı bilinmemektedir.” (120/5)

bilis- biliş-, tanış-, arkadaş ol-

*Bu gurduk oloron bisigi elbex Saxanı gitta **bilsibippit**.* “İşte böyle yaşayıp giderken pek çok Saha’yla tanıştık.” (52/1)

bul- bul-, tesadüf et-

*Ool tusuttan dabaanı tüseet, sınınamax dien, xonor siri **bulaat** toxtuobupput.* “O yüzden dağdan iner inmez dinlenmek için konaklayacak bir yer bulup alelacele mola verdik.” (97/5)

bululun- aranıp bulun-, keşfedil-

*Xas da üye aasıyağa, bu tammax añardara anı xasan da kün uotunan tıgıllınna sıtacılar xasan emiekösüten tiyixtere ool üyeğe, xaççağa buus bayağal irieğe, suol kinini bisa taxsiağa; **bululluoxtara** urut bilillibetex saña con, bu kinner uruulasıxtara anığı bisigi biler commut biis uusun gitta.* “Bu damlacıklar, birkaç yüzyıl boyunca hiç gün ışığı görmeden yatacaklar, bir müddet bekleyişten sonra o çağa ulaşacaklar, ta ki Buz Denizi eriyecek o vakit yol onu direkt aşır geçecek; daha önce bilinmeyen yeni halklar keşfedilecek, böylece onlar hâlihazırda tanıdığımız insanlardan doğacak kuşaklarla yuva kuracaklar.” (96/4)

buruyga iñin- suçlan-, ceza gör-

*Cieleneççi bu kebispititten tuox da **buruyga** tuox da tılga **iñinme** aray ool xoromcuga tiyer.* “Damat, kızıdan ayrıldığı için hiçbir şekilde suçlanmaz ve sorumlu sayılmaz, sadece maddi kayba uğrar.” (171/3)

elbet- artır-, çoğalt-

*Onnoğu ağabıttar beyelerin asullarıgar burduğu xasan da atılaan ilbattar, Saxalar buollağına alğas sanaalarıtın bu burduğu üünneren sir baayın ebii **elbepetter**.* “Oral papazlar, kendi yiyecekleri unu kesinlikle satın almazlar, Sahalar ise ön yargılarından ötürü bu tahılı ekip memleketlerinin refahını ekstradan arttırmazlar.” (124/2)

eren- güven-, inan-, ümit bağla-

*Bu Toñuska tuoğunan da kömö buoluoxpun küüsüm suoğa, bu tusuttan kinini kıtaatınnanan baran, aaspıt tönnübet toxtubut tuolbat dien, tañarağa **erener** tuoxtağar da böğö dien, beyem iraata ayannaabıtım.* “Bu Tunguz’a herhangi bir şekilde yardım edebilecek imkânım yoktu, bu yüzden ona moral verdikten sonra; geçmiş gelmez dökülmüş dolmaz, Tanrı’ya ümit bağlamak her şeyden daha güvenilirdir, diyerek kaldığım yerden yoluma devam ettim.” (86/1)

erey aax- dert edin-, zahmet say-

Min itarım baġatıttan tösö da irax sir uçugasınan köstörö, üstüü tögürük küññe utuyumna itarım ereyge aaxpat baarım, silayar silaani xasan da bilbetim. “Tüfek atma hevesim dolayısıyla çok uzak yerler bile gözüme yakın gözükürdü, üç gün üç gece uyumadan atış yapmak zahmet vermez ve yorgunluk nedir asla bilmezdim.” (56/2)

ereydie- zahmet ver-, rahat verme-

Soġotox miyigin ereydieñ tusugar? “Sırf beni zahmete sokmak için mi?” (136/12)

erey kör- sıkıntı gör-, güçlük çek-

Bu sirten sürbeççe xamını baralların gitta attar sañatık oxtolloro, sircitter emie urukku ereyderin körollörö. “Atlar, buradan aşağı yukarı yirmi adım uzaklaştıktan sonra gene çamura battı; rehberler de önceki sıkıntıları yeniden yaşadı.” (90/4)

erey sük- zahmet çek-

Bu saaska oġo aġıyaġı axtar, ool da ginnar min öybör xaalbita, xaytax min aġam silga aġıstı toġustu ıyı irax ayañña silcara erey ütüötün sügen, xaytax min iyebin gitta iturım çüñküyen kinini küüte sataan, xaytax ikkite ölö sıspıtım. “Bu yaştaki bir çocuk çok az şeyi anımsar, ama babamın bin bir türlü çile çekerek yılın sekiz dokuz ayını nasıl uzak yollarda geçirdiği, onu annemle beraber özlemle beklerken nasıl ağladığım ve nasıl iki kez ölümle burun buruna geldiğim hâlâ hatırimda.” (16/2)

ereyge xaal- sıkıntıya düş-, güç durumda kal-

Miyigin teñnik kuttaabataġa bu doyduga ereyge xaalar kergen. “Keza bu dünyada sıkıntıya düşecek bir aileyi de korkutmadı.” (112/6)

ereyge uk- sıkıntıya sok-

Mañnaybuollaġına bu teyeturar sir iraxaġa xammısıya toyottoruttan berdelbex küñü cılı bilciaġa baara, ikkisin sirin ayanın küçümeġeye kinneri ulaxan ereyge uguoġa baara, üsüsün xammısıya üs toyono tilbaastın suruksuttardın xasaktardın sircitterdiin barılara uontan taxa kisi ayannır tuttuulara iraxtaġıga elbex tısınça aaxsılaax xarçıga turuox tustaġa. “Fakat her şeyden önce bu ücra yerin ıraklığı komisyon idarecilerinin epey zamanını alacaktı; ikinci olarak buraya yolculuk yapmanın güçlükleri onları büyük sıkıntılara düşürecekti; son olarak da komisyonun üç amirinin ihtiyaç duyacağı çevirmenler, yazmanlar, kazaklar ve rehberlerden oluşan onu aşkın kişinin yol masrafı çara binlerce rubleye mal olacaktı.” (125/5)

xaal- kal-, bırak-, geri kal-

İkki ıy saas küsün ikkiġe ülleriner, baraxsan sayıñña tögürük sultan arıyda aray ikki ıy xaalar. “İki ayı ilkbahar ile sonbahar yarı yarıya bölüşürler; zavallı yaza ise tüm yıldan sadece iki ay kalır.” (29/2)

xaraġa il- gözünü bürü-, gözünü al-, etkilemek

Bu sirten barı kisi xarağa ılar mañnay berd ürdükterinen köstübüt xayalar barbax namçıgax surdarınan köstöllör. “İnsanın gözünü ilk başta yüce zirveleriyle bürüyen dağlar, buradan bakıldığında alelade alçak tepeler gibi gözüdürler.” (94/4)

xaray- himaye et-, bak-, besle-, hasta bak-

Bies ıyga bisigi xanna da sılcıbat baarbit miyigin sarsın erde esem surukka üöretere, kiese iyeber tañara surugun aağarım, bieter kini min sanaabın salayara tañaramı tapturğa ıraxtağını ıtıkturğa cadañını xarayarga sımnağas sanağa kisini atağastaabakka biir tılınan ool ütüö maygıga, xannıgı tañara suruga bisixex xuolu uurar. “Beş ay hiçbir yere gidemediğimiz olurdu, dedem de bana sabahları okuma yazma öğretirdi; akşamları da ya anneme kutsal kitap okurdum ya da o benim düşüncemi Tanrı’yı sevmeye, çara saygı göstermeye, yoksulları gözetmeye, yumuşak başlı olmaya, insanları rencide etmemeye tek kelimeyle kutsal kitabım bize buyurduğu güzel ahlaka yöneltirdi.” (51/3)

xaristaa- esirge-, sakla-, korumaya çalış-

Bu kısılğatıttan xaytax da ereybitin xaristaamiya bisigi örö bara sorummupput. “Biz de bu mecburiyet dolayısıyla asla emeğimizi esirgemedik akıntıya karşı ilerlemeye karar verdik.” (103/5)

xayağaa- öv-, methet-, takdir et-

Kıaybit tustaççı uruulara ıksalara buollağına ütüö üörüünen üörellere ütüö xayağalınan xayağullara baranuta suox. “Galip güreşçinin yakınları ile dostlarına gelince onların olağanüstü kutlamalarının ve övünmelerinin sonu yoktur.” (174/10)

xosuuga uur- kına-, ayıpla-

Bu tusuttan min bu surukpun büteren kördüübün, xasan emie bu suruk Saxalı aağar kisiexe tübesteğine, min tükterii eppit tuox emie tılın xosuuga uurumuoğun ool tusuttan. “Yazımı bitirirken rica ediyorum, günün birinde bu metin Sahaca okuyan birine denk gelirse, yanlış kullandığım herhangi bir sözü kınamasın.” (178/4)

xoluon kör- mukayese et-, hükmet-, karşılaştır-

Kini kilbienneex suosa kini xoluosuna suox bısuta min sürexpın xaammın ool gurduk dolguppıta, xaytağı min törüötexpıttın xoluon körbötögüm. “Onun görkemi ve eşsiz endamı, kanımı öyle kaynatı yüreğimi öyle oynattı ki, doğdum doğalı hiç böyle olmamıştım.” (130/5)

xorgut- kız-, küs-, gücen-

Kini taptaabit kisite colloğunun aattanara, kini xorguppıt kisite usuk sordooğunun aağınara. “Sevdiği kendini ak yazılı darıldığı ise kara bahthı sayıyormuş.” (36/4)

xorgutunnar- gücendir-, kederlendir-, darılt-

Min en tunnaaxxar en köñülgün kespeteğim, axtıbappın ütüö da sürexpın xorgutunnarbıppın. “Sen hayattayken rızana muhalif davranmadım, ayrıca o çok merhametli kalbini kırdığımı da hatırlamıyorum.” (62/5)

xorot- harca-, tüket-, israf et-, boşa harca-

Buorağı sibinesi xorotuma, bu kötördörü bisigi iliibitinen ııaxpıt. “Barutu ve kurşunu boşa harcama, biz bu kuşları ellerimizle yakalıyoruz.” (98/5)

xot- hâkim ol-, üstesinden gel-

Manna Toñus balağanıgar toxtuon istibippit Uçur tördütten ayannıax sirbitiger uon kös ustatıgar sette xarıx xaar tüspüt dieni, bu xaarı xaytax da xoton ayannıaxxa tükterii dieni. “Burada, mola verdiğimiz bir Tunguz alaçığında, Uçur’un ağzından yolculuk edeceğimiz yere kadar olan 10 kös boyunca 7 karış kar yağdığını, bu kar aşır ilerlemenin ise hiçbir şekilde mümkün olmadığını duyduk.” (78/2)

ıılın- üstlen-, ele al-

Bu barıta biligin etillimne xaalar ool kemñe dieri töşögö Saxa en törüt üörexixitten eter tılınan suruya üörenieğer dieri bieter köñül colloox oloxtoox körsüö sanaalaax Nuçça onmuk ereyi beyetiger ılmağar dieri. “Bütün bunlar, Sahalar senin temel alfabenden konuştuğu dilde yazmayı öğrenene kadar veya özgür ve mutlu bir yaşantısı olan öngörülü bir Rus, böyle zahmetli bir işi üzerine alana kadar ortaya konulmadan kalacak.” (8/11)

ıtıktaa- hürmet et-, saygı duy-, kutsa-, say-

Kırçağas oğonñordorun berkke ıtıktullar. “Aksakallarına büyük saygı duyarlar.” (146/1)

iestee- suçla-, kusur bul-

Ool ikki ardıgar miyigitten iesteemeñ min xas emie tılı kını tusun eterbin. “Bu arada annem hakkında birkaç söz söylemek istiyorum, beni hoşgörün.” (47/5)

isilin- önemsen-, anlaşıl-, kabul edil-

Kını eppit tıla ayu doydututtan etilibit kurduk isillere. “Ağzından çıkan her şey kutsal dünyanın sözü olarak kabul ediliyormuş.” (36/5)

irdie- irdele-, incele-, araştı-

Balağañña kiirer ıy baara: tüün tmnyan barbita, kıra uu toñor buolbuta, min emie biir xasağı üs sirciti gitta uunan uon kös sirge barbitim Toñus munñustubut siriger irdiex suol baarigar. “Eylülde: Geceler soğumaya sığ sular donmaya başlamıştı; ben tekrar bir kazak ve üç rehberle beraber, akarsu yoluyla 10 kös uzaklıktaki inceleme yapacağım Tunguz toplanma yerine gittim.” (104/1)

iteğey- inandır-

Kim miyigin iteğetiğey, bu tıl kircik dien, töşögö min bilebin – allara da etiem – tıınçanan aaxsulaax con bu sıtıgan balıganın ütinen olorollorun kırçağas saastarıgar dieri tiyen? “Binlerce kişinin kokuşuk balıkla beslenerek yaşlandığını bilmeme rağmen – altta da bahsedeceğim – bu sözlerin gerçek olduğuna beni kim inandırabilir?” (35/2)

iteğey- inan-, güven-

Bu sıppıtın ustatıgar biir da tüünü xasan dağam biir da kisiexe kinini körörü xarayarı iteğeybeteğim. “Yatalak kaldığı süre zarfında onu görüp gözetmeyi bir geceliğine bile olsun kimseye güvenmedim.” (59/4)

kes- çiğne-, (kanunu), kaçın-, reddet-

Ool tusuttan beyem beyeber xuolu uurbut maygıbtan, iyax oñoruu ikkini kesiem suoğa dien, min tunım etim ikkini basıyan ikkisin Ükke barbitım soğotox xasağı gitta. “Sonuç olarak, kendime talimatlardan ve kaderden kaçmama kuralı koyduğum için, ruhumu ve bedenimi bastırarak tek bir kazak eşliğinde ikinci kez Üt’e gittim.” (126/6)

ketie- bekle-, nezaret et-, odaklan-

Min sanaam min xarağım körüüte aray biir cieli ketiebite. “Aklım fikrim ve bakışlarım sadece giriş kapısına odaklanmıştı.” (130/2)

kısan- icbar edil-, sıkıştırıl-

Tuoxtan kısanın kiniler keme suox iraax doydunu bulbuttaray? “Neyin sıkıştırmasıyla bu kadar uzak bir yere geldiler?” (8/8)

kıtaat- katlan-, dayan-, gayret et-

Ool tusuttan elbex sillaax soru min kıtaatan basıybıtım. “O yüzden uzun yılların talihsizliğini tahammül ederek aştım.” (127/8)

kıtaatınnar- destek ol-, moral ver-

Bu Toñuska tuoğunan da kömö buoluoxpun küüsüm suoğa, bu tusuttan kinini kıtaatınnaran baran, aaspıt tönnübet toxtubut tuolbat dien, tañarağa erener tuoxtağar da böğö dien, beyem iraata ayannaabıtım. “Bu Tunguz’a herhangi bir şekilde yardım edebilecek imkânım yoktu, bu yüzden ona moral verdikten sonra; geçmiş gelmez dökülmüş dolmaz, Tanrı’ya ümit bağlamak her şeyden daha güvenilir, diyerek kaldığım yerden yoluma devam ettim.” (86/1)

kik- kışkırt-, tahrik et-

Kusağan sanaalaax con üñsüüğe keresikke bağaların maygıtıtın bieter suruyaların isin manña ılıxtarın isin Saxanı alcatar üñsüügekigeller. “Kötü niyetli kişiler, davaya ve şahitliğe istekli oluşlarından yahut kâtiplik yaparak kazanç sağlayacaklarından dolayı onları bu yıkıcı sürece kışkırtırlar.” (152/5)

killer- girdir-, sok-, tasavvur et-

Bu barıta kıttısan min xaraxpartılınan etillibet üçügeyinen usuga suoxkieñinen köstübüte, xaytağı ool innine min oğö meyim sataan sanaabar killerbete. “Bütün bunlar bir araya gelince, burası gözüme sözle ifade edilemeyecek kadar güzel ve alabildiğine geniş gözüktü; böyle bir yeri çocuk aklım daha önce hayal bile edemezdi.” (43/1)

kistie- gizle-, sakla-, ört-

Erderitten orduk atın kisini taptur sanaaların üötük kistiüller. “Başka birine kocalarından daha fazla sevgi besledikleri takdirde uygun bir biçimde gizlemeyi bilirler.” (159/6)

kösün- gözük-, görün-, ortaya çık-, açıkta dur-, apaçık belli ol-, bulun-, ol-

Min barı kisiexe tastîmın, barı sirge kelbit ıalcıtınan köstöbün. “Herkes yabancıydım ve her yerde misafir olarak görülüyordum.” (63/3)

kösüt- gözet-, bekle-

Dolguyumna eren kini ütö oñoruutun kıtaatan kösüteller. “Ve onun yardımımı hiç kaygılanmadan sabırla beklerler.” (142/7)

kömölös- destek ol-, yardım et, kolaylaştır-

Bu genne en ütö tusalaax üleğer min kömölösümne kier diem baara duo? “Bundan sonra, bu çok faydalı çalışmana yardımcı olmadan seni başımdan savmam olmazdı.” (3/2)

kön- düzel-

Ot köbüürün keminen kısın xollubut sılgıtın küüse köñörün gıtta Saxa kulunu tutar; baççağa kımıs munñullar. “Kışın zayıf düşen atlar, otların kabarmasıyla beraber güçlerini toplayınca Sahalar taylarını bağlarlar; bu dönemde kırmızı toplarlar.” (172/2)

köñör- düzelt-, kendini bul-

Bu munñax sirge min ölbügeni xomıyan atın da ıraaxtağı suolun büteren baran ıra xollubut attarbit senielerin köññörön baran Ükke ayannaabıppıt bees ıym mañnaygı küñneriger uonça atulaan ılbıt tabalarbın sieten. “Bu toplantı yerinde kürk vergisini toplayıp bir kenara koydum ardından diğer çarlık vergisini işledim; sonra takati iyice kesilmiş atlarımızı eski güçlerine kavuşturup haziran başında satın aldığımız yaklaşık on geylekle birlikte Üt’e doğru yola çıktık.” (88/1)

köñül bier- izin ver-, müsaade et-

Kircigi kistiemne ettexxe, min köñülber bierbittere buollar, Ecigeni min tuox da tusugar törüür sir gına taham suoğa ete. “Gerçeği açıkça söylemek gerekirse, gönlüme kalsaydı Ecigeen’i hiçbir surette doğum yeri olarak seçmezdim.” (30/3)

köñül kes- aleyhte davran-, hatırını kır-

Min en tunnaaxxar en köñülgün kespeteğim, axtıbappın ütö da sürexxin xorgutunnarbıppın. “Sen hayattayken rızana muhalif davranmadım, ayrıca o çok merhametli kalbini kırdığımı da hatırlamıyorum.” (62/5)

kör- ilgilen-, tecrübe et-, gözle-, yokla-

En bu kün annıgar kılalğata suox künü körbötöğüñ colloox oloğunan olorbotoguñ. “Sen bu dünyada rahat bir gün geçirmedin mutlu bir hayat sürmedin.” (62/2)

Ağabın kömön baran iyem tulatıgar soğotox kıarağas öttün körbüte. “Annem, babamın defninden sonra, geçim sıkıntısıyla karşı karşıya kaldı.” (46/1)

kördör- göster-, sun-, ortaya koy-

Bu Saxa xuoluta emie kördörör uoruu kini idete buolbatağın. “Hırsızlığın onun mesleği olmadığını bu Saha geleneği ortaya koymaktadır.” (151/10)

Sıl añardaax ünügesitten bulkka sılcan alta sılga miexe biir da aas küni kördörbötöğö. “Daha altı aylık bir yavru iken ava çıkmaya başladı ve bana altı yıl boyunca bir kez bile aç gün göstermedi.” (85/2)

kördüö- ara-, bulmaya çalış-, iste-, rica et-

Bu ereyber kömölös dien, en miyigin kördüöbütüñ. “Peşinden de bu çabama destek ol diye, benden ricada bulundun.” (2/2)

Min Saxa tılın Saxa oloğın maygıtın bilerbin isten bu toyon miyigin kördüön ilbita. “Vali bey; Yakut dilini, Yakut hayatını ve töresini iyi bildiğimi duyunca beni yanına almak istedi.” (66/2)

körüüle- eğlen-, keyfet-

Iallu asu sii körüülüü kelbit Saxa arıççı bergesetin ütülüğün bulan aççık imillibit niçeğey cietiger tönnüöge. “Misafirlige, yiyip içmeye ve eğlenmeye gelmiş bir Yakut, şapkası ile eldivenini zar zor bulup karnı aç, sırlıslam ve turşusu çıkmış bir hâlde evinin yolunu tutar.” (177/12)

körüs- karşılaş-, maruz kal-

Saxa sircitterge kirdik xayağal berilliex tustaax bu xas atillu aayı körsör berd ereyi biir da kusağan uordaax xaannarın kördörümme tuluyalların isin soğotox barbax ereyderin añardarıgar da tiybet xannas isin. “Yakut rehberler, her adım başı maruz kaldıkları onca güçlüğe asla kaba yahut hırçın bir tavır takınmadan katlandıkları için ve yalnız ehemmiyetsiz bir emeğin yarısına bile denk gelmeyen ücrete çalıştıkları için samimiyetle takdir edilmeleri gerekir.” (91/1)

kuttaa- korkut-, ürküt-

Ool gınan munnustubut tüörd uonça kisitten biir da kisini biir da oğonu kuttaabatağa. “Öyle ki, yaklaşık kırk kişilik topluluktan ne bir yetişkini ne de bir çocuğu korkuttu.” (61/2)

kuttan- kork-, çekin-, kaygı duy-, ürk-

Biligin min ölör köstö da keleritten kuttammappın. “Şimdi ölüm açıktan açığa üzerime gelse bile korkmuyorum.” (133/3)

küçümeğey buol- güç bir duruma düş-, zahmetli ol-, güçleşmek

Bisigi oloxpıt tesiyillibet küçümeğey buolbuta. “Durumumuz tahammülfersa güçleşti.” (104/7)

künnen- yaşa-, gün geçir-

*Bolcuobut küññe iraxtağı uçugastağı con kergennerdiin attaax atınan satı satınan kieregener tañastarın keten munñustalların gitta talılıbit alğusıt orto toloru kimistaax ayağı tutan cie isiger uot inniger añar tobugar sügürüyen turan alğur aar ayu toyonu barı xamnur xarağa colu sorgunu bieren salayan tutaççını, alğur tusalaax süösünü aybıtı bu kini kesiitin sien xamnur xara tunnanan **künnenen** olororun, sir doydu iççitin, otu ması üünneren süösünü üütü elbeteççini, cielex toyonu kini baaya köğürüömne siltan elbeen comu totoror buoluoğun. Bu da atn da alğusı sitere sitere uokka ağıyax ağıyaxtk kımısı kutar. “Aileleriyle birlikte bayramlıklarını giyerek uzaktan yakından kimi atlı kimi yaya olarak yola çıkan tüm misafirler, belirlenen günde bir araya geldikten sonra seçilmiş alğuhıt, yarısına kadar kımız dolu ayahı tutup evdeki ateşin önünde tek dizi üzerine çökerek bütün mahlûkata baht, bolluk ve bereket bahşeden yüce hükümdar Aar Ayı Toyon’a dua eder, peşinden yararlı çiftlik hayvanlarının yaratıcısını kutsar çünkü canlılar onun bu ikramı sayesinde hayatlarını sürdürürler, ardından doğayı diriltirek sığır sayısını ve sütünü çoğaltan Sir Doydu İççisi’ni ve zenginliği yıldan yıla hep artsın ve böylece insanları doyursun diye ev sahibini takdis eder.” (173/4)*

matar- mahrum bırak-, yoksun bırak-

*Er kisini bağardıax maygıttan oñoru kinneri da **matarbatax**. “Kader, onları da erkekleri cezbetme özelliğinden mahrum bırakmadı.” (159/4)*

maxtan- şükret-

*Col körüsteğine, tañaranı **maxtanallar**; sor tigisteğine, tañara ayuların isin burusaabıtıgar uurallar. “Şansları yaver gidince Tanrı’ya şükrederler; talihsizliğe uğrayınca da Tanrı’nın kendilerini günahlarından dolayı cezalandırdığını düşünürler. (142/6)*

mektie bier- güvence ver-, imkân tanı-

*Onuoxa ebii min ıalcar maygım suollar ereyderitten **mektie bierbeteğe**, min küüsüm urukku kurduk ereyi tuluyuoğa dien. “Ayrıca, hastalıklı hâlim yolun zorlukları karşısında güven vermiyordu, vücut direncimin daha önce olduğu gibi sıkıntılara dayanıp dayanamayacağı belirsizdi.” (126/3)*

menerik gın- delirt-, deliye döndür-

*Ool gurdugınımıya aaspt conuxara suorunankubulunan tıallaax xalarıgınan siten igin septerin uuga utan berd alcarxayga ugara, beyelerin sanaalarıtın aasaran **menerik gınara**. “Bu şekilde yapmadan geçenleri, kuzgun donuna girip kuvvetli kasırgayla yakalayıp neleri var neleri yok suya atarak büyük bir felakete uğratar, akıllarını başlarından alıp delirtirmiş.” (36/8)*

oğoloo- ilgilen-, bakmak

*Toğus tüünneex küñü ölüoğün innine min xanna da taxımna utuyumna da eren kinini **oğoloobutum**. “Ölümünden önceki dokuz gün, hiçbir yere çıkmadan ve uyumadan onunla çocukla ilgilenir gibi ilgilendim.” (59/7)*

oñor- yap-, üret-, ortaya koy-, hazırla-, abat et-

Manı dağanı kinner melci beyelerin sanaalarittan oñorbottor. “Onlar bunu her zaman kendi arzularıyla yapmazlar.” (152/4)

ordor- ayırt et-, bir kenara bırak-, tercih et-

Bu xammısıya Cokuskeyga kelen biir da Saxa Toñus tullaax oloror sirin ordorumna keriyex tustaağa. “Komisyonun Cokuuskay’a ulaştıktan sonra Sahaca yahut Tunguzca konuşulan tek bir yerleşim yerini bile ihmal etmeden dolaşması gerekiyordu.” (125/3)

öybör xaal- akılda kal-

Bu saaska oğõ ağıyağı axtar, ool da gınnar min öybör xaalbıta, xaytax min ağam sılgã ağıstı toğustu ıyı ıraax ayañña sılcara erey ütüötün sügen, xaytax min iyebin gıta ıturım çüñküyen kinini küüte sataan, xaytax ikkíte ölö sıspıtım. “Bu yaştaki bir çocuk çok az şeyi anımsar, ama babamın bin bir türlü çile çekerek yılın sekiz dokuz ayını nasıl uzak yollarda geçirdiği, onu annemle beraber özlemle beklerken nasıl ağladığım ve nasıl iki kez ölümle burun buruna geldiğim hâlâ hatırdımda.” (16/2)

öydörütten aasar- kendinden geçir-, şuurunu kaybettir-

Bu manna tüün kelen sallattarı xasaktarı utuyan sıtalların battaan iliilerin atahtarın baqyan baran ool genne öydörütten aasara itirden baran xaytu cieğë ugan xataan kebispitte. “Buraya, gece girip askerleri ve kazakları uykuda basıp ellerini ve ayaklarını bağlayıp akılları başlarından gidinceye kadar sarhoş ettikten sonra hapisaneyeye kapatıp kilitlemişler.” (18/3)

öyütten tasaar- aklından çıkar-

Bu elbex cıl Saxa öyütten Saxa axtutıtın bu toyon aatın anıaxa dieri tasaara ilik. “Geçen bunca zamana rağmen onun adı Yakutların akıllarından ve anılarından hiçbir zaman çıkmadı.” (67/5)

salay- sevk ve idare et-, yönlendir-, yönet-

Kini barı cie salayutın tutar, ere tasırcatağı üleni ottuur mastur sılgılur üleni salayar, bieter buldu bulttuur, atını atulur. “Kadın bütün evi çekip çevirir, eşi de ya dışarı mesaisiyle yani kuru ot hazırlama, odun kesme ve at bakma işleriyle ya da avla ve ticaretle uğraşır.” (160/3)

sanaa- düşün-, tasarla-, ümit et-, varsay-, sonuç çıkar-

Min kinner ortolorugar barı aaspıtı umnabın, keliex da keskili sanaabappın. “Aralarında tüm geçmişi unutup, geleceği ise düşünmüyordum.” (134/6)

sanaağa killer- tasavvur et-, zihninde canlandır-

Bu barıta kittısan min xaraxpartılınan etillibet üçügeyinen usuga suoxkie ñinen köstübüte, xaytağı ool innine min oğõ meyim sataan sanaabar killerbete. “Bütün bunlar bir araya gelince, burası gözüme sözle ifade edilemeyecek kadar güzel ve alabildiğine geniş gözüktü; böyle bir yeri çocuk aklım daha önce hayal bile edemezdi.” (43/1)

sanaa kiir- bir fikre kapıl-, düşünceye var-, aklına gel-

Sanubın mannik sanaa kiiriex tustaağın barı mañnay ere bu iraxtağını körör kisiexe. “Çarı, ilk defa gören herkesin aklına böyle bir fikir gelecektir diye düşünüyorum.” (131/3)

sanaalarıtın aasar- akli dengesini boz-, aklını yitir-

Ool gurdukgınımıya aaspıt conuxara suorunan kabulunan tıallaax xalarıgınan siten iğın septerin uuga utan berd alcarxayga ugara, beyelerin sanaalarıtın aasaran menerik gınara. “Bu şekilde yapmadan geçenleri, kuzgun donuna girip kuvvetli kasırgayla yakalayıp neleri var neleri yok suya atarak büyük bir felakete uğratar, akıllarını başlarından alıp delirtirmiş.” (36/8)

sanaa üöskee- ilham ver-

Bu mantan kisiexe sanaa üösküür, xaytax bu biir tammax añara beyetin ilin diekki tüsüütüger kennitten iser tammaxtı gıtta xanulasan kıl kurduk subullan isen sırkırur üriye buolar, mantan ulam elbenen ulam munñustan sırkırur üriyettin barlır ürex buolan sotoru ulaxan örüsünen üöskeen toñmot usuga suox bayağalga tüser. “Bu manzara insana, bir damlanın yarısının doğuya yuvarlandıktan sonra arkadan gelen diğer damlalarla kendi cinsleriyle kavuşan vahşi hayvanlar misali bir hatta birleşerek nasıl çağlayan bir dere olduğunu, ardından daha da büyüyüp birikerek coşkun bir dereden gürül gürül akan bir çaya ve çok geçmeden de koca bir ırmağa dönüşüp buz bağlamaz uçsuz bucaksız denize (Ohotsk Denizi'ne) nasıl eriştiğini düşündürür.” (95/1)

sanaatınan tolör- zihinde canlandır-, göz önüne getir-

Biligin kisi sanaatınan tolörux tustaağ xaytax ulaxana suox balağañña süüs munñustubut conton kıarağasın itiitin. “Şimdi küçük bir balağanda toplanan 100 kişinin sebep olduğu sıkışıklığın ve sıcaklığın nasıl olabileceğini siz bir düşünün.” (177/5)

seren- sakın-, ihtiyatlı ol-, korun-

Küüse tieren kıaydar ere, tuoxda baaytoloburunan en kinitten busantañ suoğa, et xaan aray bu kini süreğe; bu tusuttan ayan kisite xasaas ete xaana suox buolan beyetin gienin bierieğın bağarımna berkke kuttanan serenen ayanmır. “Sadece gücü yeten üstesinden gelir, hiçbir kıymetli fidyeye seni ondan kurtaramaz, et ile kan onun kalbidir; bu yüzden yolcunun yedek eti ve kanı yoksa kendisinininkini de vermek istemiyorsa çok korkarak ve sakınarak yol alır.” (117/3)

sısım- bir duruma yakın ol-, alış-, ilgilen-

Kiniler onu barıtın aağın öydüön sanurğa üörexte sıstıxtara ete. “Bütün bunları okuyup anlayarak düşünmeye ve öğrenmeye alıştırdı.” (8/13)

sırayıtın bil- tanı-, bil-

Min ebem kinini sırayıtın bilere. “Ebem onu görmüş.” (36/2)

sırdat- aydınlat-

Bu tüün min barı sordoox saasım küñnerin sırdappıta, min colum etiexten ürdük baara. “Bu gece, bedbaht ömrümün tüm günlerini aydınlatmaya yetti, yaşadığım mutluluğun tarifi imkânsızdı.” (132/4)

siter- yerine getir-, tamaml-

En ütüöñ tusuttan min bu da tusugar en bağarbıkkın küüsüm tirierieğinen siterbet buoluoxpun tükterii baara. “Bu dileğini samimiyetin dolayısıyla gücümün yettiğince yerine getirmeliydim.” (6/2)

Ool doyduga min saatımna eren iyebin gıtta körsüöm, min kini keries tılın toluru siterbitim. “Ben öbür âlemde annemin karşısına vasiyetini eksiksiz olarak yerine getirmiş olmanın rahatlığıyla çıkacağım.” (133/4)

sorun- karar ver-, iste-, niyet et-, çalış-

Bu kısılgatuttan xaytax da ereybitin xaristaamiya bisigi örö bara sorummupput. “Biz de bu mecburiyet dolayısıyla asla emeğimizi esirgmeden akıntıya karşı ilerlemeye karar verdik.” (103/5)

söpsüö- onayla-, tasvip et-, kabul et-

Cieleneççi, suluu atutın söpsüöteğine, talbit uruutun iksatın xomuyan arığı kesileex buolan anammit suluuttan üs tüörd gimmit biirin ilce kus cietiger barar. “Evlenecek adam, istenilen kalını kabul ettiği takdirde seçtiği akrabalarını ve dostlarını toplar, sonra hediyelik içki ve kararlaştırılan kalının üç yahut dörtte birini yanına alıp kız evinin yolunu tutar.” (170/7)

surukka kiir- kaleme al-, kaydet-

Urut Saxa tılınan biir da suruk surulla ilige, kini surukka küirer tosxolo xuoluta bille ilige. “Çünkü eskiden kalma Sahaca tek bir metin yoktu ve bu dille yazmanın usulü henüz bilinmiyordu.” (7/4)

surukka uur- yazıya dök-, yazıya geçir-, not et-

En egin aattaax omuk tılın biliex bağağıtın aaspıt kulun tutar ıyga min oloror cieber kelen kepsiebitiñ en barı Saxa kepseter tılın surukka uurarı gınar sanaağın. “Geçen mart farklı bir milletin lisanını öğrenmek amacıyla kaldığım eve geldin ve Saha konuşma dilini tümüyle yazıya dökme düşünceni anlattın.” (2/1)

surulun- yazıl-, çizil-, resmedil-

Bu ülebit ikki ardıgaren bağarbitiñ min üöskeen törüön silcibit maygıbın Saxalı surullubut suruktan biliexxin. “Çalışmamız sırasında nasıl doğup büyüdüğümü ve yaşadığımı Sahaca yazılmış bir metinden öğrenmek istedin.” (6/1)

suruy- yaz-, yazıya geçir-, kaydet-, dercet-

Anı ulaxan emtieççiler suruyallar, beğese ölbüt balığı siir kisiexe berd ıalcarı oñoror dien. “Günümüzün büyük hekimleri, bir gün önce yakalanmış balığı yemenin insanlarda önemli sağlık sorunlarına yol açacağını yazıyorlar.” (35/1)

sübeleritten tağıs- öğütlerinden çık-, öğütlerini çiğne-

Kiniler sübeleritten taxsıbattar, kinileri atağastırı xorgutunnararı burıyga ayuga uurallar. “Öğütlerini çıgnemezler, onları aşağılamayı ya da gücendirmeyi suç hatta günah telakki ederler.” (146/2)

sübeles- danış-, müşavere et-, görüş al-

Kinini keresikke lbattar, con sübeleser munhağar kini tılın lbattar, kinini kineske da starsınağa da talbattar. “Tanıklığını kabul etmezler, halkın danışma meclisinde görüşünü almazlar, boy beyliğine de şefliğe de seçmezler.” (151/9)

süör- hallet-

Ool gurduk öyütten tuox bıırgı ördöğü suolu umnubut con kiniexe kelen mökküönnerin süörellere. “Öyle ki, geçmiş zamana ait bir durumu unutanlar ona gelerek anlaşmazlıklarını çözerdi.” (48/3)

taay- tahmin et-, kavra-, hisset-

Kinner kisini gıtta kepseteet sotoru bileller bu kepseppit kisilerin sanaatın maygıtın körsüötün, ürdük tıl küüsün ereye suox öydüüller, tıl mañnaygı oloğuttan kepsetillıex suolu tosuya taayallar, ağıyax kubulğattaax Nuçça köstüöğe artttaax tıa Saxatın tüökeydiex. “Biriyle sohbet ettikleri sırada muhataplarının düşüncesini, karakterini ve zekâsını hemen ölçüp biçerler; derin bir konuşmanın anlamını kolayca kavrarlar, hasbihâlin başında sözün nereye gideceğini rahatça kestirirler; ne var ki az sayıda köylü Saha’yı kandıracak birkaç kurnaz Rus çıkabilir.” (144/4)

tasaar- ispat et-

Bu uskax kepsener tıllartan kisi tuox emie tusalaax iteğelleex bıırgım tasaarıağa ete. “İnsan, ağızdan ağıza dolaşan bu söylencelerden hareketle faydalı ve güvenilir bir tarih ortaya çıkartabilirdi.” (8/10)

tal- seç-, beğen-, iste-

Kusı talaat suorumcu utar. “Kızı seçer seçmez dünürcü gönderir.” (170/3)

taptaa- beğen-, itibar et-, saygı duy-

Eyigin Saxa taptaata, xoyut da taptağa; bu mantan küünü üösküöğe, küünü eyigin tılga ininnerieğe, köñülgün baayıağa, alcarxayga uguoğa. “Yakutlar seni sevdi, gelecekte de sevecekler; bundan hasetlik doğacak, hasetlik senin suçlanmana, özgürlüğünü yitirmene ve başının belaya girmesine yol açacak.” (59/11)

taptat- sevdire-

Ool gurduk Saxağa taptatın iteğeliger kiiren baran min kinner sanaalarıtın tuorani oñoruoxpun tükterii baara, bu suolga coğurdaağım da bağalaağım da buollar. “Onlara kendimi bu derece sevdirep güvenlerini kazandıktan sonra, yetenekli ve istekli de olsam düşüncelerine aykırı davranmam mümkün değildi.” (54/2)

tesiy- sabret-, kendine hâkim ol-, bekle-

Anı Saxa çaya suox tesiybet. “Hâlihazırda Saha çaysız duramaz.” (167/1)

teñnes- denkleş-, boy ölçüş-, yarış-, kıyaslan-

Mannık tiri böğötün gıtta arıttaax kul tiriite teñnesieğe. “Böyle bir derinin dayanıklılığı çok az hayvanın derisiyle mukayese edilebilir.” (102/6)

tułga iñinner- suçlan-, mesul tutul-, dile düş-

Eyigin Saxa taptata, xoyut da taptıağa; bu mantan küñüü üösküöğe, küñüü eyigin tułga iñinnerieğe, köñülgün baayıağa, alcarxayga uguoğa. “Yakutlar seni sevdi, gelecekte de sevecekler; bundan hasetlik doğacak, hasetlik senin suçlanmana, özgürlüğünü yitirmene ve başının belaya girmesine yol açacak.” (59/11)

tılın ıl- sözü geç-, fikir al-

Kinini keresikke ılbattar, con sübeleser munñağar kini tılın ılbattar, kinini kineske da starsınağa da talbattar. “Tanıklığını kabul etmezler, halkın danışma meclisinde görüşünü almazlar, boy beyliğine de şefliğe de seçmezler.” (151/9)

tułbaastaa- tercüme et-, çeviri yap-

Ool ikki ardıgar tösö ere tusalaax buolar ete, kiniler tıllarınan tañara suruktarin aattaax kisiler olorbıt maygıların tułbaastaan suruyan kinnerge utar buollar! “Bu arada, kutsal metinlerin ya da tanınmış kişilerin hayat hikâyelerinin Sahacaya çevrilip onlara gönderilmesi ne kadar yararlı olurdu!” (8/12)

tułbaastan- tercüme edil-

Bıırgı üyetten anıaxa dieri köstör Saxalı surullubıt aray bıır Ketixisis dien tañara suruga, bu da suruk Nuçça kinigetitten berd kusağannık tułbaastammıt. “Sahaca olarak geçmişten günümüze gelen sadece Ketihisis adlı dinî kitap vardı, o da Rusça aslından çok kötü bir çeviriydi.” (7/5)

tılınner- dirilt-, canlandır-, yaşat-, ihya et-

Saxa tula suruga suoğuttan ölbüt tılınan aağıllar, en kinini tılınneriex kemiñ ağıyax xaalla. “Sahaca, yazısı olmadığından ötürü ölü dil olarak görülüyor, onu diriltmek için vaktin az kaldı.” (5/1)

tirie- bağlı ol-, mecbur ol-

Sanubın, suol tirien, xaya emie atın guorakka bararım kelleğine, bu miexe emie ulaxan sanaanı asınıını üösketiğe. “Sanırım, şartlardan dolayı başka bir şehre gitmek zorunda kalırsam, bu bende yeniden büyük bir endişe ve üzüntü yaratır.” (136/6)

toxtot- durdur-, engel ol-, alıkoym-, koru-

Xayağal tılı tıs aatı beyeleriger toxtotollorun aakka uurallar. “İyi şöhretlerini ve itibarlarını korumayı şeref addederler.” (159/7)

tusalana- faydalan-, istifade et-

Törüöbüt Saxa iççata en aybıkkınan toloru tusalanağa, en aakkın ürdetieğe, ıraas süreğitten en tuskar ürdük ayuga tañarağa süsüöğün sügütüöğe. “Sahaların

şimdiki nesli, senin eserinden hakkıyla yararlanacak, ismini yüceltecek ve senin için ulu yaratıcıya, Tanrı'ya gönülden yalvaracaklar.” (5/3)

tuluy- sabret-, dayan-, katlan-

*Saxa sircitterge kirdik xayağal berilliex tustaax bu xas atillu aayı körsör berd ereyi biir da kusağan uordaax xaannarın kördörümne **tuluyalların** isin soğotox barbax ereyderin añardarıgar da tiybet xamnas isin.* “Yakut rehberler, her adım başı maruz kaldıkları onca güçlüğe asla kaba yahut hırçın bir tavır takınmadan katlandıkları için ve yalnız ehemmiyetsiz bir emeğin yarısına bile denk gelmeyen ücrete çalıştıkları için samimiyetle takdir edilmeleri gerekir.” (91/1)

tutulun- idare edil-

*Bu genne Cokuskay Saxata möltöx toyottor iliilerinen **tutullan** sıl sultan urukku kiepteritten kögöronön ispittere.* “Öte yandan Cokuskay'daki Yakutlar, âciz idareciler tarafından yönetildikçe eski konumlarını koruyamadılar ve günbegün geriye gittiler.” (64/3)

tüser- gözden kaçır-

*Min iyebin xolobura suox tapturbittan beyem da törüöbüt maygıbtan bu kini eppit tılların biirderin da **tüserimne** isterim.* “Anneme olan benzersiz sevgim ve karakterim dolayısıyla onun bu sözlerinin birini bile kaçırmadan can kulağıyla dinlerdim.” (51/4)

tüökeydee- kurnazlık yap-, aldat-, kandır-

*Kinner kisini gıtta kepseteet sotoru bileller bu kepseppit kisilerin sanaatın maygıtın körsüötün, ürdük til küüsün ereye suox öydüülller, til mañnaygı oloğuttan kepsetilliex suolu tosıya taayallar, ağıyax kubulğattaax Nuçça köstüöğe arttaax ta Saxatın **tüökeydiex.*** “Biriyle sohbet ettikleri sırada muhataplarının düşüncesini, karakterini ve zekâsını hemen ölçüp biçerler; derin bir konuşmanın anlamını kolayca kavrarlar, hasbihâlin başında sözün nereye gideceğini rahatça kestirirler; ne var ki az sayıda köylü Saha'yı kandıracak birkaç kurnaz Rus çıkabilir.” (144/4)

umnulun- unutul-

Umnulubat iyem! “Unutulmaz anneciğim!” (62/8)

umun- unut-, akıldan çıkar-, bağışla-

*Onnuk Saxa dağanı, ool da gınnar Saxa bu ösüömcü sanaatın kimneğer dağanı çepçekitik **umnar**, atağastaabıt kisi buruyun bilinen basın ere bierder.* “Elbette Sahalarda da var, yalnız suçlu pişman olup hatasını itiraf ederse onlar intikam alma isteklerini başkalarına göre daha kolay unuturlar.” (150/2)

uoluy- şaşır-, afalla-

*Mañnaygı **uoluybutum** aasarın gıtta üörüü xarağım uuta sar gına tüspüte, bu kennitten sanaam tañarağa ergiybite bu sanaanan.* “Baştaki afallamam geçtikten sonra sevinç gözyaşlarım şıp şıp dökülüverdi, ardından da bu hâletiruhiyeyle Tanrı'ya yöneldim.” (131/1)

ülelee- çalış-

İkki üs künü asaamna eren küçümeğey üleni üleliire kiniexe barbax, üs saaskı ıyga uu bees ikkini asaan olororun kini ool gurduk buoluox tustaağınan aağar. “İki üç gün hiçbir şey yemeden zor bir iş üzerinde çalışmak onlar için önemsizdir, ilkbaharın tamamını su içip soymuk yiyerek geçirmeyi doğal bir sonuç olarak değerlendirirler.” (149/2)

üören- öğren-, alış-, deneyim kazan-, vâkıf ol-

İnne gınan beyem dağanı kinner ideleriger site üöremmitim. “Bu yüzden onların uğraşlarını bihakkın öğrendim.” (53/1)

üöret- öğret-, alıştır-, ibretlendir-

Ool gurduk beyebin oğo erdexpitten ereyge üöreppitim miexe xoyut tusalaax baara. “Kendimi çocukluğumdan beri zorluklara bu şekilde alıştırmış olmam sonradan epey işime yaradı.” (56/4)

üörüyex buol- alış-

Tımnı kısıññı künnerge bu tutarın saagina Toñus, tösö da üörüyex buollar, melci tarbaxtarın ülüter. “Bir Tunguz, ne kadar alışkın da olsa soğuk kış günlerinde geyik yakalarken hep parmaklarını dondurur.” (108/5)

ürdet- yücelt-, ulula-

Törüöbüt Saxa iççata en aybıkkınan toloru tusalanıağa, en aakın ürdetieğe, ıraas süreğitten en tuskar ürdük ayuga tañarağa süsüöğün sügütüöğe. “Sahaların şimdiki nesli, senin eserinden hakkıyla yararlanacak, ismini yüceltecek ve senin için ulu yaratıcıya, Tanrı’ya gönülden yalvaracaklar.” (5/3)

III. Çıktı Basamağı**III. 1. İfade Fiilleri****III. 1. 1. Duygu Fiilleri****asın-** acı-, merhamet et-, derdine ortak ol-

Min asımmıtım soğotox tusata suox beyem da kisilerim da ereybitin baçça sir usugar tiyen tönnör kemim uçugasaabıtın genne tutaax sirber tuox da tusalağa körbüppün istibippin etimne eren ölörbün. “Kendimin ve yanımdakilerinin boşa giden çabalarına acımamın yegâne sebebi, bu kadar uzak bir yere geldikten sonra dönme vaktine bu denli yaklaşmışken gördüğüm ve işittiğim bilimum gerekli bilgileri daireme iletemeden ölecek olmamdı.” (112/8)

akka uur- şeref addet-, onur say-

Xayağal tılı tüs aatı beyeleriger toxtotollorun akka uurallar. “İyi şöhretlerini ve itibarlarını korumayı şeref addederler.” (159/6)

atağastaa- hakir gör-, rencide et-, aşağıla-, üz-

Kırçağas oğonñordorun berkke ituktullar: kiniler sübeleritten taxsıbattar, kinileri atağasturi xorgutunnararı buruyga ayuga uurallar. “Aksakallarına büyük

saygı duyarlar: Öğütlerini çiğnemezler, onları aşağılamayı ya da gücendirmeyi suç hatta günah telakki ederler.” (146/1)

bağalaax buol- istekli ol-

Mannık buolbat kinner uruulara: kiniexe iallaabit Saxa ulaxan añarın kelbitin kemsiner töös da körgö mun'axxa bağalaax buolbutun isin. “Ne var ki düğünleri böyle olmaz: Düğüne katılan Sahaların pek çoğu her ne kadar eğlenceye ve toplantıya hevesli olsa bile geldiğine pişman olur.” (177/2)

bağar- iste-, dile-, arzu et-

Sürepitten bağarabın törüttüübüt suolgun büteriexxin. “Başladığın işi bitirmeni, yürekten isterim.” (9/1)

bağart- arzu ettir-, cezbet-, kıskandır-

Er kisini bağardıax maygıttan oñoruu kinneri da matarbatax. Bu maygıların xaytax da kistiexterin bağardallar, kinnerge kelbit kisi sotoru belietieğe. “Kader, onları da erkekleri cezbetme özelliğinden mahrum bırakmadı. Bu özelliklerini bir biçimde saklamak isterler, ama onlara yaklaşan adam bunu hemen fark eder.” (159/3, 4)

battan- bastırıl-, ezil-, sıkıştırıl-

Guorad conun gitta xolobura suox ütöte miexe ağıs sılı belietetimne aasarda du, min süreğim kuççuguyasaasıttan sorunan alcarxayınan battamıttan baççañña dieri sinnana ilik du. “Sekiz yılın göz açıp kapayıncaya kadar geçmesinin sebebi bu şehrin sakinleriyle birlikte olmanın verdiği eşsiz mutluluk muydu, yoksa ta küçüklükten beri gamla, kederle ve musibetlerle ezilen yüreğimin ilk kez huzura kavuşması mıydı?” (136/3)

collon- mutlu ol-

Bu soğotox ütö, xannıgınan tunnaax beyem collonon olorobun. “Bu benim tek talihim, bununla avunup memnun oluyorum.” (62/7)

colloox buol- mutlu ol-, huzurlu ol-

Bu suoluñ isin en colloox buoluoñ ool ürdük doydu sırdık siriger. “Seni sevindiren tek şey hayır işlemekti.” (62/3)

colloğunun aağın- huzurlu hisset-, talihli say-

İes bierbit kisi kiniexe iesin axtıağın saatara, kinini tuox emie üçügey suolunan bieter ületinen üörppüt kisi beyetin ool kün colloğunun aağınara. “Ona borç veren hatırlatmaya utanırdı; doğru bir davranışıyla veya güzel bir işiyle onu sevindiren de kendini o gün bahtiyar addederdi.” (48/8)

çüñküy- bunal-, yurt özlemi çek-

Colbor min xasan da çüñküybetegim, ool tusuttan biirde dağanı xannıbın xara buorunan tolorbotoğum. “Neyse ki hiçbir zaman yurt özlemi çekmedim ve kamımı bir kez bile kara toprakla doldurmadım.” (38/2)

dolguy- coş-, heyecanlan-, endişelen-

*Toĝo en **dolguyaĝımy** soĝotox ürdük oñoruulaax ayuttan?* “Neden yalnızca yüce yaradılışlı varlıktan heyecan duyuyorsun?” (136/10)

eren- güven-, inan-, ümit bağla-

*Bu Toñuska tuoĝunan da kömö buoluoxpun küüsüm suoĝa, bu tusuttan kinini kıtaatınnan baran, aaspıt tönnübet toxtubut tuolbat dien, tañaraĝa **erener** tuoxtaĝar da böĝö dien, beyem iraata ayannaabitim.* “Bu Tunguz’a herhangi bir şekilde yardım edebilecek imkânım yoktu, bu yüzden ona moral verdikten sonra; geçmiş gelmez dökülmüş dolmaz, Tanrı’ya ümit bağlamak her şeyden daha güvenilirdir, diyerek kaldığım yerden yoluma devam ettim.” (86/1)

erey aax- dert edin-, zahmet say-

*Min itarım baĝatıttan töösö da irax sir uçugasınan köstörö, üstüü tögürük küññe utuyumna itarım **ereyge aaxpat** baarım, silayar silaani xasan da bilbetim.* “Tüfek atma hevesim dolayısıyla çok uzak yerler bile gözüme yakın gözükürdü, üç gün üç gece uyumadan atış yapmak zahmet vermez ve yorgunluk nedir asla bilmezdim.” (56/2)

ereydie- zahmet ver-, rahat verme-

*Soĝotox miyigin **ereydieñ** tusugar?* “Sırf beni zahmete sokmak için mi?” (136/12)

erey kör- sıkıntı gör-, güçlük çek-

*Bu sirten sürbeççe xamını baralların gıtta attar sañatik oxtolloro, sircitter emie urukku **ereylerin köröllörö.*** “Atlar, buradan aşağı yukarı yirmi adım uzaklaştıktan sonra gene çamura battı; rehberler de önceki sıkıntıları yeniden yaşadı.” (90/4)

erey sük- zahmet çek-

*Bu saaska oĝo aĝıyaĝı axtar, ool da gınnar min öybör xaalbıta, xaytax min aĝam silga aĝıstı toĝustu ıyı irax ayañña silcara **erey** ütüötün **sügen**, xaytax min iyebin gıtta iturım çüñküyen kinini küüte sataan, xaytax ikkite ölö sıspıtım.* “Bu yaştaki bir çocuk çok az şeyi anımsar, ama babamın bin bir türlü çile çekerek yılın sekiz dokuz ayını nasıl uzak yollarda geçirdiği, onu annemle beraber özlemle beklerken nasıl ağladığım ve nasıl iki kez ölümle burun buruna geldiğim hâlâ hatırimda.” (16/2)

ereyge xaal- sıkıntıya düş-, güç durumda kal-

*Miyigin teñnik kuttaabataĝa bu doyduga **ereyge xaal**ar kergen.* “Keza bu dünyada sıkıntıya düşecek bir aileyi de korkutmadı.” (112/6)

ereyge uk- sıkıntıya sok-

*Mañnaybuollaĝına bu teyeturar sir iraaĝa xammısıya toyottoruttan berdelbex küñü cılı bilciaĝa baara, ikkisin sirin ayanın küçümeĝeye kinneri ulaxan **ereyge uguoĝa** baara, üsüsün xammısıya üs toyono tilbaastın suruksuttardıñ xasaktardıñ*

sircitterdiin barıllara uontan taxsa kisi ayannır tuttuulara ıraaxtağığa elbex tısınça aaxsılaax xarçıga turuox tustaağa. “Fakat her şeyden önce bu ücra yerin iraklığı komisyon idarecilerinin epey zamanını alacaktı; ikinci olarak buraya yolculuk yapmanın güçlükleri onları büyük sıkıntılara düşürecekti; son olarak da komisyonun üç amirinin ihtiyaç duyacağı çevirmenler, yazmanlar, kazaklar ve rehberlerden oluşan onu aşkın kişinin yol masrafı çara binlerce rubleye mal olacaktı.” (125/5)

xarağa il- gözünü bürü-, gözünü al-, etkilemek

Bu sirten barı kisi xarağa ıllar mañnay berd ürdükterinen köstübüt xayalar barbax namçıgax surdarınan köstöllör. “İnsanın gözünü ilk başta yüce zirveleriyle bürüyen dağlar, buradan bakıldığında alelade alçak tepeler gibi gözükürler.” (94/4)

xaray- himaye et-, bak-, besle-, hasta bak-

Bies iyga bisigi xanna da sılcıbat baarbit miyigin sarsın erde esem surukka üöretere, kiese iyeber tañara surugun aağarım, bieter kini min sanaabın salayara tañaramı tapturğa ıraxtağını itikturğa cadañını xarayarga sımnağas sanaağa kisini atağastaabakka biir tılınan ool ütöö maygıga, xannığı tañara suruga bisiexe xuolu uurar. “Beş ay hiçbir yere gidemediğimiz olurdu, dedem de bana sabahları okuma yazma öğretirdi; akşamları da ya anneme kutsal kitap okurdum ya da o benim düşüncemi Tanrı’yı sevmeye, çara saygı göstermeye, yoksulları gözetmeye, yumuşak başlı olmaya, insanları rencide etmemeye tek kelimeyle kutsal kitabın bize buyurduğu güzel ahlaka yöneltirdi.” (51/3)

xaristaa- esirge-, sakla-, korumaya çalış-

Bu kısılgatuttan xaytax da ereybitin xaristaamiya bisigi örö bara sorummupput. “Biz de bu mecburiyet dolayısıyla asla emeğimizi esirgemedik akıntıya karşı ilerlemeye karar verdik.” (103/5)

xosuuga uur- kına-, ayıpla-

Bu tusuttan min bu surukpun büteren kördüübün, xasan emie bu suruk Saxalı aağar kisiexe tübesteğine, min tükterii eppit tuox emie tılın xosuuga uurumuoğun ool tusuttan. “Yazımı bitirirken rica ediyorum, günün birinde bu metin Sahaca okuyan birine denk gelirse, yanlış kullandığım herhangi bir sözü kınamasın.” (178/4)

xorgut- kız-, küs-, gücen-

Kini taptaabit kisite colloğunun aattanara, kini xorgupput kisite usuk sordooğunun aağınara. “Sevdiği kendini ak yazılı darıldığı ise kara bahtlı sayıyormuş.” (36/4)

xorgutunnar- gücendir-, kederlendir-, darılt-

Min en tunnaaxxar en köñülgün kespeteğim, axtıbappın ütöö da sürexxin xorgutunnarbıppın. “Sen hayattayken rızana muhalif davranmadım, ayrıca o çok merhametli kalbini kırdığımı da hatırlamıyorum.” (62/5)

itaa- ağla-, sızla-

Etiexten tükterii barı guorad otuttan taxsa kergenin sanarğaabitın itaabıtın. “Şehirdeki otuzdan fazla ailenin üzüntüsünü ve ağlamasını anlatmak mümkün değil.” (25/1)

iteğēt- inandır-

Kim miyigin iteğētieğey, bu tul kircik dien, tösöğö min bilebin – allara da etiem – tısnçanan aaxsulaax con bu stıgan balıgınan iitinen olorollorun kırcağas saastarıgar dieri tiyen? “Binlerce kişinin kokuşuk balıkla beslenerek yaşlandığını bilmeme rağmen – altta da bahsedeceğim – bu sözlerin gerçek olduğuna beni kim inandırabilir?” (35/2)

iteğey- inan-, güven-

Bu sıppıtın ustatıgar biir da tüünü xasan dağanı biir da kisiexe kinini körörü xarayarı iteğeybeteğim. “Yatalak kaldığı süre zarfında onu görüp gözetmeyi bir geceliğine bile olsun kimseye güvenmedim.” (59/4)

kemsin- pişman ol-, hayıflan-

Kiniexe ıallaabit Saxa ulaxan añarın kelbitin kemsiner tösö da körgö munháxxa bağalaax buolbutun isin. “Düğüne katılan Sahaların pek çoğu her ne kadar eğlenceye ve toplantıya hevesli olsa bile geldiğine pişman olur.” (177/3)

kıtaat- katlan-, dayan-, gayret et-

Ool tusuttan elbex sıllaax soru min kıtaatan basıybıtım. “O yüzden uzun yılların talihsizliğini tahammül ederek aştım.” (127/8)

kıtaatınnar- destek ol-, moral ver-

Bu Toñuska tuoğunan da kömö buoluoxpun küüsüm suoğa, bu tusuttan kinini kıtaatınnarın baran, aaspıt tönnübet toxtubut tuolbat dien, tañarağa ereener tuoxtağar da böğö dien, beyem iraata ayannaabitım. “Bu Tunguz’a herhangi bir şekilde yardım edebilecek imkânım yoktu, bu yüzden ona moral verdikten sonra; geçmiş gelmez dökülmüş dolmaz, Tanrı’ya ümit bağlamak her şeyden daha güvenilirdir, diyerek kaldığım yerden yoluma devam ettim.” (86/1)

könül kes- aleyhte davran-, hatırım kır-

Min en tınnaaxxar en köñülgün kespeteğim, axtıbappın ütiö da sürexxin xorgutunnarbişpin. “Sen hayattayken rızana muhalif davranmadım, ayrıca o çok merhametli kalbini kırdığımı da hatırlamıyorum.” (62/5)

körüüle- eğlen-, keyfet-

Iallu asu sii körüülüü kelbit Saxa arıççı bergesetin ütülüğün bulan aççık imillibit niçeğey cietiger tönnüöğö. “Misafirliğe, yiyip içmeye ve eğlenmeye gelmiş bir Yakut, şapkası ile eldivenini zar zor bulup karnı aç, sırlıklam ve turşusu çıkmış bir hâlde evinin yolunu tutar.” (177/12)

kutta- korkut-, ürküt-

Ool gınan munhustubut tüörd uonça kisitten biir da kisini biir da oğonu kuttabaataga. “Öyle ki, yaklaşık kırk kişilik topluluktan ne bir yetişkini ne de bir çocuğu korkuttu.” (61/2)

kuttan- kork-, çekin-, kaygı duy-, ürk-

Biligin min ölör köstö da keleritten kuttammappın. “Şimdi ölüm açıktan açığa üzerime gelse bile korkmuyorum.” (133/3)

külüm gın- tebessüm et-

Etinner Toñuska: “sıtıgan balığı sieme, ölüüleex”, kini **külüm gınan** baran etiege: “ölörööt siebit balığın isker sityağa suoğa duo?” “Bir Tunguz’a: “Kokuşuk balık yeme, tehlikeli!” deseler, o da gülererek: “Ölür ölmez yediğin balık miden de bozulmuyor mu?” diye sorar.” (35/4)

maxtan- şükret-

Col körüsteğine, tañaranı maxtanallar; sor tigisteğine, tañara ayuların isin burusaabitgar uurallar. “Şansları yaver gidince Tanrı’ya şükrederler; talihsizliğe uğrayınca da Tanrı’nın kendilerini günahlarından dolayı cezalandırdığını düşünürler.” (142/6)

menerik gın- delirt-, deliye döndür-

Ool gurduk gınımıya aaspıt conuxara suorunankubulunan tıallaax xalarıgınan siten igin septerin uuga utan berd alcarxayga ugara, beyelerin sanaalarıtın aasaran menerik gınara. “Bu şekilde yapmadan geçenleri, kuzgun donuna girip kuvvetli kasırgayla yakalayıp neleri var neleri yok suya atarak büyük bir felakete uğratar, akıllarını başlarından alıp delirtirmiş.” (36/8)

ösüömcülee- öç al-, kin tut-, düşman ol-

Kini ağata araxpıt kütüötün gıta eyete araxsıbtın da isin kiniexe ösüömcüleebet. “Baba, ayrılan güveyisiyle arasındaki iyi münasebet bozulunca ondan öç almayı düşünmez.” (171/7)

saat- utan-, mahcup ol-

İes hierbit kisi kiniexe iesin axtağın saatara, kinini tuox emie üçügey suolunan bieter ületinen üörppüt kisi beyetin ool kün collooğunan aağınara. “Ona borç veren hatırlatmaya utanırdı; doğru bir davranışıyla veya güzel bir işiyle onu sevindiren de kendini o gün bahtiyar addederdi.” (48/7)

sanaa ereyiger uk- sıkıntı ver-, canını sık-

Bu tıl bisigini berd sanaa ereyiger ukputa. “Bu sözler çok canımızı sıktı.” (78/3)

sanaanı oñor- üz-, kederlendir-

Bu ağam ölbüte miexe emie berd sanaanı oñorbuta. “Babamın ölümü beni de çok kederlendirdi.” (49/1)

sanaatın tarğat- efkâr dağıt-, sıkıntıyı gider-

İyem mañnaygi sanarğur sanaatın tarğatan baran mañnay cietin oloğor tüserbite, ool genne bies sıl Killemñe olorbupput ustatıgar süösütün balay ere elbeppite. “Annem, başlangıçta yaşadığı ıstırabı dağıttıktan sonra ilkin evi düzene soktu, ardından da Killem’de kaldığımız beş yıl içerisinde sığırlarımızın sayısını önemli ölçüde artırdı.” (50/2)

sanaa üöskee- ilham ver-

Bu mantan kisiexe sanaa üösküür, xaytax bu biir tammax añara beyetin ilin diekki tüsüütüger kennitten iser tammaxtarı gıtta xanlasan kıl kurduk subullan isen sırkırur ürüye buolar, mantan ulam elbenen ulam munñustan sırkırur ürüyetten barılır ürex buolan sotoru ulaxan örüsünen üöskeen toñmot usuga suox bayağalga tüser. “Bu manzara insana, bir damlanın yarısının doğuya yuvarlandıktan sonra arkadan gelen diğer damlalarla kendi cinsleriyle kavuşan vahşi hayvanlar misali bir hatta birleşerek nasıl çağlayan bir dere olduğunu, ardından daha da büyüüp birikerek coşkun bir dere den gürül gürül akan bir çaya ve çok geçmeden de koca bir ırmağa dönüşüp buz bağlamaz uçsuz bucaksız denize (Ohotsk Denizi’ne) nasıl eriştiğini düşündürür.” (95/1)

sanarğaa- çok üzül-, kederlen-, dertlen-, tasalan-

Min etebın ool sanarğur küüsün, xannık ulaxan da kisi süreğın xaanın kutar. “Bu çektiğim acının şiddetini, bir yetişkinin yüreğinin kan ağlaması şeklinde tanımlıyorum.” (49/3)

sanarğat- üz-, kederlendir-, düşündür-

Bu barta timextenen iyebın berkke sanarğatara. “Her şeyin üst üste gelmesi annemi çok düşündürüyordu.” (47/3)

seren- sakın-, ihtiyatlı ol-, korun-

Küüse tieren kıaydar ere, tuoxda baaytoloburunan en kinitten busanañ suoğa, et xaan aray bu kini süreğe; bu tusuttan ayan kisite xasaas ete xaana suox buolan beyetin gienin bierieğın bağarımna berkke kuttanan serenen ayannur. “Sadece gücü yeten üstesinden gelir, hiçbir kıymetli fidye seni ondan kurtaramaz, et ile kan onun kalbidir; bu yüzden yolcunun yedek eti ve kanı yoksa kendisinininkini de vermek istemiyorsa çok korkarak ve sakınarak yol alır.” (117/3)

sırdat- aydınlat-

Bu tüün min barı sordoox saasım küñnerin sırdappıta, min columetiexten ürdük baara. “Bu gece, bedbaht ömrümün tüm günlerini aydınlatmaya yetti, yaşadığım mutluluğun tarifi imkânsızdı.” (132/4)

süreğe xaya istan- yüreği yarıl-, çok kork-

Min süreğim xaya istamıtın kurduk kuttamıtım. “Yüreğim yarılmışçasına korktum.” (84/10)

sürex tırit- yürek parçala-, çok üz-

Sircippit bolotugar üktüön ürex kıtıtıtın anñınan ortotugar tiyen isteğine, boloto ikki añı buola tüspüte, beyete uu tügeğer barbıta, abıraañ diir sañata kisi

süreğın tırıtığar dieri isillibite. “Rehberimiz sala atlayıp çayın kıyısından ortasına doğru ittire ittire giderken sal aniden ikiye bölündü o da suya düştü; kurtarın çılgılığı, insanın yüreğini parça parça etti.” (103/17)

süreğinen taptaa- yürekten sev-

Bu Saxalar miyigin törüöbütterin kurduk taptaabittara, min da kinneri sürexpinen taptaabıtım. “Bu insanlar beni kendi çocukları gibi bağırlarına bastılar, ben de onlara gönülden bağlandım.” (52/2)

sürexten bağar- yürekten iste-, arzu et-

Sürexpitten bağarabın törüttüöbüt suolgun büteriexxin. “Başladığın işi bitirmeni, yürekten isterim.” (9/1)

sürexxin üört- yüreğini serinlet-

Bu maygı, tösö da sor eyigin bullağına, en sürexxin üördüöğe. “Bu, başına ne kadar büyük bir musibet gelirse gelsin yüreğini serinletmeye yeter.” (59/14)

sürex xorgutunnar- kalp kır-

Min en tunnaaxxar en köñülün kespeteğim, axtıbappın ütüö da sürexxin xorgutunnarbıppın. “Sen hayattayken rızana muhalif davranmadım, ayrıca o çok merhametli kalbini kırdığımı da hatırlamıyorum.” (62/5)

taptaa- sev-, say-, beğen-, itibar et-, saygı duy-

Min iyebin xolobura suox tapturbıttan beyem da törüöbüt maygıbıttan bu kını eppit tulların biirderin da tüserimne isterim. “Anneme olan benzersiz sevgim ve karakterim dolayısıyla onun bu sözlerinin birini bile kaçırmadan can kulağıyla dinlerdim.” (51/4)

taptat- sevdire-

Ool gurduk Saxağa taptatan iteğeligir kiiren baran min kinner sanaalarıtın tuoranı oñoruoxpun tükterii baara, bu suolga çoğurdaağım da bağalaagım da buollar. “Onlara kendimi bu derece sevdirep güvenlerini kazandıktan sonra, yetenekli ve istekli de olsam düşüncelerine aykırı davranmam mümkün değildi.” (54/2)

tesiy- sabret-, kendine hâkim ol-, bekle-

Anı Saxa çaya suox tesiybet. “Hâlihazırda Saha çaysız duramaz.” (167/1)

tunnan- canlan-, hayat bul-, ihya ol-

İyem uon orduga ikki törüöbüt oğotun taptur oğonhorun kömön baran soğotox miyiginen tunnanan olorbuta. “Annem on iki çocuğunu ve çok sevgili eşini gömdükten sonra sadece benimle hayat buldu.” (59/1)

uguraa- öp-, okşa-

Yaxtarım oğolorum kinini uguruu kösütellere, biligin utulara min sürexpın sıppax bısağınan kirietieğe. “Eşim ve çocuklarım onu öpmek için bekliyorlardır, şimdi onların ağlayışları yüreğimi kör bıçakla kesecek.” (85/7)

uoluy- şaşır-, afalla-

Mañnaygı uoluybutum aasarın gitta üörüü xarağım uuta sar gına tüspüte, bu kennitten sanaam tañarağa ergiybite bu sanaanan. “Baştaki afallamam geçtikten sonra sevinç gözyaşlarım şıp şıp dökülüverdi, ardından da bu hâletiruhiyeyle Tanrı’ya yöneldim.” (131/1)

üñ- yükün-, tapın-, dua et-, yalvar-, inan-

Üñ min isin, küüsün tiyere buollar, ürdük ayu tañara sırdık oloğun atağar! “Mümkün olursa, yüce Tanrı’nın kutlu yurdunun eşiğinde benim için dua et!” (62/9)

üör- sevin-, mutlu ol-

*Bu con töös da kuttanıma eren körbüttere kini üörüü külüm gımmıt maygıtın xaytax ayuta suox kisi, tunın iççite ialcar ölor etitten taxsarı sağına, ürdük ayu doydutun sırdık siriger belemnemmit oloğunkörön **üörbütün** kurdük. “İnsanlar onun mütebessim çehresine hiç çekinmeden baktılar, onun durumu, hastalıktan ruhunu teslim eden bir masumun yüce dünyanın mukaddes bir ucunda kendisi için hazırlanmış hayatı görüp sevinmesine benliyordu.” (61/3)*

üört- sevindir-, gönendir-, şenlendir-

*İes bierbit kisi kiniexe iesin axtağın saatara, kinini tuox emie üçügey suolunan bieter ületinen **üörppüt** kisi beyetin ool kün colloğunan aağınara. “Ona borç veren hatırlatmaya utanırdı; doğru bir davranışıyla veya güzel bir işiyle onu sevindiren de kendini o gün bahtiyar addederdi.” (48/7)*

ürgüt- ürküt-, korkutup kaçır-

*Ippıt bastaan süren isen **ürgüppüt** uonça sirge olorbüt kötördörö kötön taxsan biir namçıçax xaxıyax mutuktarıgar olorbüttara. “Köpeğimizin önden koşarken ürküttüğü yaklaşık on yerde duran kuşlar, uçuşup kısa boylu körpe bir kaymın dallarına kondular.” (98/2)*

III. 1. 2. Açıklama Fiilleri**aattaa-** adlandır-, seslen-

*Kinnerge asağas bastarın sığınhax ataxtarın kördörböttör, kinner osox uotun bısa uña diekki barbattar, erderin uruutum Saxa aatınan **aattaabattar**. “Onlara açık başlarını ve çıplak ayaklarını göstermezler, ocak ateşinin önünden sağ tarafa geçmezler ve eşlerinin akrabalarına Saha lakaplarıyla seslenmezler.” (159/10)*

aattan- adlan-

*Bu xaya **aattanar** sir kura dien bieter sir sisin tonogoso dien. “Bu dağlar, yerin kemeri yahut bel kemiği olarak adlandırılır.” (93/2)*

aax- oku-

*Bies ıyga bisigi xanna da sılcıbat baarbit miyigin sarsın erde esem surukka üöretere, kiese iyeber tañara surugun **aağarım**, bieter kini min sanaabın salayara tañaramı tapturğa ıraxtağını itikturğa cadañını xarayarga sımnağas sanaağa kisini atağastaabakka biir tılınan ool ütüö maygıga, xannıgı tañara suruga bisixxe xuolu*

uurar. “Beş ay hiçbir yere gidemediğimiz olurdu, dedem de bana sabahları okuma yazma öğretirdi; akşamları da ya anneme kutsal kitap okurdum ya da o benim düşüncemi Tanrı’yı sevmeye, çara saygı göstermeye, yoksulları gözetmeye, yumuşak başlı olmaya, insanları rencide etmemeye tek kelimeyle kutsal kitabın bize buyurduğu güzel ahlaka yöneltirdi.” (51/3)

axtan aas- zikret-

Manna tıl sotoruutugar axtan aasiax tustaaxpın biir bu belietñ suolu. “Söz buraya gelmişken ilginç bir olaya değinmeden geçmem olmaz.” (139/8)

atastas- muhabbet et-, yarenlik et-

Kırcağas oğonhordoro cielerin tasıgar egin töbölöx küöx ot ortotugar ataxtarın tüüre uuran oloron bieter keeceğestii sitan situ tillarınan atastasallar, aaspit uygu künerin axtısallar. “Aksakalları, evlerinin etrafında çeşit çeşit çiçekle bezeli çimlerin ortasında kâh bağdaş kurup kâh yan taraflarına uzanıp esprili bir şekilde muhabbet ederek geçmişin bereketli günlerini yâd ederler.” (172/4)

basın bier- (suçunu) itiraf et-

Onnuk Saxa dağanı, ool da gınnar Saxa bu ösüömcü sanaatın kimneğer dağanı çepçekitik umnar, atağastaabit kisi buruyun bilinen basın ere bierder. “Elbette Sahalarda da var, yalnız suçlu pişman olup hatasını itiraf ederse onlar intikam alma isteklerini başkalarına göre daha kolay unuturlar.” (150/2)

belietee- belirt-, işaret et-

Manna belietix tustaaxpın. “Burada belirtmeliyim.” (76/1)

belieten- kaydedil-, dikkat çekil-

Belietenix tustaax: oğus tiriütitten oñosullubut isittere, uon da sılı melci ubağas asınan tuolan turdaxtarına, sityarı bilbetter. “Şunu belirtmek lazım: Öküz derisinden yapılmış kapları, on yıl müddetince sulu gıdayla dolu durduklarında dahi bozulma nedir bilmez.” (156/2)

bırastılas- vedalaş-

Sarsın erdeñni küsüñnü kün tiñ xatuta ağabit kelbite, iyem ayutın eten tañara asıgar kiiren baran barı ıgıruga munñustubut conu gitta bırastılasputa, ool genne miyiğın kuusputa. “Bir güz sabahı tan yeri ağarırken papaz geldi, annem günah çıkarıp tanrı yemeği törenine (ekmek-şarap ayinine) katıldı, ardından davete katılanlarla vedalaştı ve bana sarıldı.” (60/1)

bilin- itiraf et-, bildir-, belir-, tamt-

Bilinebin. “Şunu itiraf edeyim.” (34/8)

biller- bildir-, haber ver-

Manna attar ırduların tüsereet tüpte tüpteleen çayı bıasaran ikkis kıtyabıtın ise olordoxputuna, min bosxo uppit itm tia isitten süren kelen ıylutınan ürüütinen billerbite uçugas kul baarın. “Burada, atların yüklerini indirir indirmez sinekleri kovmak için tütsü yapıp çay pişirdik; tam ikinci fincanımızı yudumluyorduk ki,

serbest bıraktığım köpeğim ormanın derinliklerinden koşup gelerek çenilemesiyle ve havlamasıyla civarda yabani bir hayvanın olduğunu haber verdi.” (97/5)

die- de-

Sıraydarın bısuta xaptağaydıñı, munnulara seb ulaxan, xaraxtara sasaxay bieter xara, astara xara könö xoyuu, bitık xasan da üümmet, etterin öñün xara da ürüñ da diexten tükterii. “Yüzlerinin şekli yassıcadır; burunları orta büyüklüktedir; gözleri ya kestanedir ya da karadır; saçları siyah, düz ve sıktır; sakalları hiç çıkmaz, tenlerinin rengi için koyu veya açık demek mümkün değil.” (143/2)

et- söyle-, bahset-, anlat-, naklet-, kaydet-, bildir-

Ölüöx künüm tüünüger eppite. “Öldüğü günün gecesi şöyle dedi.” (59/9)

eten aas- söyleyip geç-, sözünü et-, değin-

Manna tıl xosoonugar eten aasıax tustaaxpın. “Söz buraya gelmişken değinmem lazım.” (92/1)

etilin- söylen-, ifade edil-

Bu barıta kittısan min xaraxpartılınan etillibet üçügeyinen usuga suox kieñinen köstübüte, xaytağı ool innine min oğo meyim sataan sanaabar killerbete. “Bütün bunlar bir araya gelince, burası gözüme sözle ifade edilemeyecek kadar güzel ve alabildiğine geniş gözüktü; böyle bir yeri çocuk aklım daha önce hayal bile edemezdi.” (43/1)

xayağaa- öv-, methet-, takdir et-

Kıaybit tustaççı uruulara iksalara buollağına ütüö üörüünen üörellere ütüö xayağalınan xayağullara baranıta suox. “Galip güreşçinin yakınları ile dostlarına gelince onların olağanüstü kutlamalarının ve övünmelerinin sonu yoktur.” (174/10)

xosuuga uur- kına-, ayıpla-

Bu tusuttan min bu surukpun büteren kördüübün, xasan emie bu suruk Saxalı ağar kisiexe tübesteğine, min tükterii eppit tuox emie tılın xosuuga uurumuoğun ool tusuttan. “Yazımı bitirirken rica ediyorum, günün birinde bu metin Sahaca okuyan birine denk gelirse, yanlış kullandığım herhangi bir sözü kınamasın.” (178/4)

ıgır- çağır-, davet et-

Sarsın min ölüöm, kün taxsuta ağabıkka ut, barı uruubun bilsellerbin ıgır. “Yarın ben öleceğim, gün doğarken papaza haber sal, bütün akrabalarımı ve dostlarımı çağır.” (59/17)

ıyıt- sor-

Kini xuolu maygıtınan turan ünən baran itaabıtın tusun iyıppıptıgar kepsiebite. “Kendi âdeti uyarınca ayağa kalkıp eğilerek bizi selamladı, niçin ağladığını sorduğumuzda da şöyle söyledi.” (83/5)

ısır- ıslık çal-, uğultu çıkar- (rüzgâr hk.)

Tuox da eme suox tuox da kömötö suox kısın ürdük xaya ürdüger isirer timnu tial ortotugar min maygım sürdeex küçümeğey buolbuta. “Kışın, yüksek dağın zirvesinde, ılık çalan soğuk rüzgârın ortasında, ilaçsız ve yardımsız bir şekilde kalınca durumum korkutucu derecede ağırlaştı.” (112/4)

kepsie- anlat-, açıkla-, bildir-, naklet-

Kini xuolu maygıtınan turan ünən baran itaabıtın tusun iyippıppıtıgar kepsiebıte. “Kendi âdeti uyarınca ayağa kalkıp eğilerek bizi selamladı, niçin ağladığını sordüğümüzde da şöyle söyledi.” (83/5)

kepsen- nakledil-, anlatıl-, söylen-

Bu uskax kepsener tıllartan kisi tuox emie tusalaax iteğelleex bıırgmı tasaarıağa ete. “İnsan, ağızdan ağıza dolaşan bu söylencelerden hareketle faydalı ve güvenilir bir tarih ortaya çıkartabilirdi.” (8/10)

kepset- konuş-

Kinner kisini gıtta kepseteet sotoru bileller bu kepsēpit kisilerin sanaatın maygıtın körsüötün, ürdük tıl küüsün ereye suox öydüüller, tıl mañnayı oloğuttan kepsētillıx suolu tosuya taayallar, ağıyax kubulğattaax Nuçça köstüöğē arıttaax tı Saxatın tūökeydiex. “Biriyle sohbet ettikleri sırada muhataplarının düşüncesini, karakterini ve zekâsını hemen ölçüp biçerler; derin bir konuşmanın anlamını kolayca kavrarlar, hasbihâlın başında sözün nereye gideceğini rahatça kestirirler; ne var ki az sayıda köylü Saha’yı kandıracak birkaç kurnaz Rus çıkabilir. (144/4)

kördüö- iste-, rica et-

Bu ereyber kömölös dien, en miyigin kördüöbütüñ. “Peşinden de bu çabama destek ol diye, benden ricada bulundun.” (2/2)

körüs- görüş-

Bu ulaxan guorakka kelen min elbex urut bilsibit bayağal toyottorun gıtta körsübütüm. “Bu ulu şehre (Saint Petersburg) geldiğimde eskiden tanıştığım birçok deniz subayıyla tekrar görüştüm.” (134/1)

maxtan- şükret-

Col körüsteğine, tañaramı maxtanallar; sor tigisteğine, tañara ayuların isin burusaabıtıgar uurallar. “Şansları yaver gidince Tanrı’ya şükrederler; talihsizliğe uğrayınca da Tanrı’nın kendilerini günahlarından dolayı cezalandırdığını düşünürler. (142/6)

öydöt- anlat-, izah et-

Min kinnerge manı öydöppütüm. “Ben bu durumu onlara şöyle açıkladım.” (139/12)

sañar- ses ver-, konuş-, inle-, bağır-

Alğutın sitereet alğaaççı sañarar: uruy! uruy! uruy! Kini kennitten barı cie isiger baar con sool gurduk biir sañanan sañarallar. “Alğaaççı, yakarışlarını

tamamladıktan sonra: Uruy, uruy, uruy! diye bağırır. Onun peşinden de evdekiler hep bir ağızdan aynen tekrarlar.” (173/7)

surax bier- ilan et-, haber ver-

İkki üs küünönen urut surax bierer ıııax oñoruox küün. “Ve iki üç gün öncesinden ıııah düzenleyeceği tarihi ilan eder.” (173/2)

sübeles- danış-, müşavere et-, görüş al-

Kinini keresikke lbattar, con sübeleser munhağar kini tılın lbattar, kinini kineske da starsınağa da talbattar. “Tanıklığını kabul etmezler, halkın danışma meclisinde görüşünü almazlar, boy beyliğine de şefliğe de seçmezler.” (151/9)

tıl bier- söz ver-

Bu tusuttan min beyem tusun büteren tılın bierbit xuolubunan tösö emie tılı Cokuskey sirin conun tusun etiem. “Bu yüzden kendimden bahsetmeyi kesip söz verdiğim üzere Yakut yurdu ve halkı hakkında birkaç şey söyleyeyim.” (137/4)

ılga iñinner- suçlan-, mesul tutul-, dile düş-

Eyigin Saxa taptaata, xoyut da taptağa; bu mantan küünü üösküöğe, küünü eyigin ılga iñinnerieğe, köñülgün baayığa, alcarxayga uguoğa. “Yakutlar seni sevdi, gelecekte de sevecekler; bundan hasetlik doğacak, hasetlik senin suçlanmana, özgürlüğünü yitirmene ve başının belaya girmesine yol açacak.” (59/11)

tılınan et- kelimelere dök-, anlat-

Soğotox bu sir kün annıgar keme suox kieñ baara; ool sanaabıttan min üüö üörüüm tılınan etiexten tükterii baara. “Burası dünyanın en geniş yeriydi, bu düşüncemden kaynaklanan sonsuz sevincimi kelimelere dökmek imkânsızdı.” (43/2)

ılbaastaa- tercüme et-, çeviri yap-

Ool ikki ardıgar tösö ere tusalaax buolar ete, kiniler tıllarınan tañara suruktarın aattaax kisiler olorbıt maygıların ılbaastaaan suruyan kinnerge utar buollar! “Bu arada, kutsal metinlerin ya da tanınmış kişilerin hayat hikâyelerinin Sahacaya çevrilip onlara gönderilmesi ne kadar yararlı olurdu!” (8/12)

ılbaastan- tercüme edil-

Bılırgı üyetten anıaxa dieri köstör Saxalı surullubıt aray biir Ketixisis dien tañara suruga, bu da suruk Nuçça kinigetitten berd kusağannık ılbaastammıt. “Sahaca olarak geçmişten günümüze gelen sadece Ketihisis adlı dinî kitap vardı, o da Rusça aslından çok kötü bir çeviriydi.” (7/5)

üñ- dua et-, yalvar-, başvur-, şikâyet et-, dava et-, selamla-

Üñ min isin, küüsün tiyere buollar, ürdük ayu tañara sırdık oloğun atağar! “Mümkün olursa, yüce Tanrı'nın kutlu yurdunun eşliğinde benim için dua et!” (62/9)

Sonuç

Ahtular'da farklı kategorilerdeki tekrarları ile birlikte toplam 271 mental fiil tespit edilmiştir. Bunların 22'si duyu, 64'ü duygu ve 36'sı açıklama olmak üzere 100'ü ifade fiilleri kategorisinde, 149'u ise bilişsel kategoride yer almaktadır. Duyu fiillerinden 5'i görme, 3'ü işitme, 8'i tat alma, 4'ü dokunma ve 2'si koku fiilleri kategorisindedir. Söz konusu veriler sıklık açısından değerlendirildiğinde duyu fiillerinin 196 kez, bilişsel fiillerin 586 kez, duygu fiillerinin 151 kez, açıklama fiillerinin 140 kez kullanıldığı tespit edilmiştir. Duyu fiillerinde *kör-* (49 kez), duygu fiillerinde *taptaa-* (23 kez), açıklama fiillerinde *et-* (42 kez), bilişsel fiillerde *bil-* ve *kösün-* (40 kez) metinde en sık kullanılan fiillerdir.

Eserde geçen mental fiillerden 1'i duyu ve açıklama, 1'i duyu ve duygu, 1'i duyu ve açıklama, 4'ü duyu ve bilişsel, 13'ü bilişsel ve açıklama, 34'ü bilişsel ve duygu fiilleri kategorilerine girerken 2 fiil bilişsel, duygu ve açıklama kategorilerinin üçüne de girmektedir. Bunların dışında kalan fiiller, sadece tek bir kategoride yer almaktadır. Görüldüğü üzere mental fiillerin bir kısmı bağlama göre iki veya üç kategoriye girebiliyorken, bir kısmı yalnızca tek bir kategori ile sınırlı kalmıştır. Bu durum, metal fiiller arası geçişler konusunun önemini ortaya koymaktadır. Buna göre mental fiiller, metnin bağlamına ve kullanıldıkları yere göre buldukları kategoriden başka bir kategoriye geçebilmektedir. Kategori geçişleri, fiillerin sahip olduğu çok anlamlılık veya kullanıldıkları bağlamda kazandıkları sözlük anlamlarının dışındaki metaforik anlamlarından kaynaklanabilmektedir. Bir fiilin birden fazla kategoride yer alması, eserin sahip olduğu ifade zenginliği ile fiillerde yer alan semantik derinliği ve çeşitliliği göstermesi bakımından önemlidir.

Metinde çeşitlilik bakımından en az yer verilen duyu fiili koku, en fazla yer verilen duyu fiili ise tat alma duyu fiilidir. Bunun nedeni, çeşitli geleneksel ve folklorik unsurlara temas eden eserde, yeme içme ile ilgili anlatı ve örneklere daha fazla yer verilmesidir. Yazar, eserde Yakutların yeme içme alışkanlıklarının yanı sıra kendi anılarında da bu alanla ilgili bilgileri öne çıkarmıştır. En sık kullanılan duyu fiilleri ise görme fiilleridir. Bununla birlikte, metinde diğer kategoriler içerisinde en az yer verilen mental fiil kategorisi duyu fiilleridir.

Metinde çeşitlilik ve sıklık açısından en fazla kullanılan mental fiil türü bilişsel fiillerdir. Bu durumun, evrensel anlamda insanın zihinsel süreçlerinde biliş fiillerinin daha yaygın bir işlev ağı kurmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Ancak bunun en temel sebebi, eserin anı türünde yazılmış bir hatıra kitabı olmasıdır. Bilişsel fiiller, doğrudan insanın zihinsel faaliyetleri ile ilişkili olduğundan hatıra türünde yazılmış bir eserde bu tür fiillerin sıklığının yüksek olması kaçınılmazdır. Düşünme ve idrak süreçleri ile ilgili pek çok fiil, eserde farklı bağlamlarda kullanılmıştır. Ayrıca, bilişsel fiillerin büyük bir kısmı duygu fiilleri kategorisinde de yer almıştır. Mental fiillerle ilgili çalışmalarda fiiller sıklık açısından değerlendirildiğinde varılan sonuçların eserlerin türleri veya konuları ile ilişkili olması dikkat çekicidir.

İnsanın zihinsel süreçleri ile ilgili olan mental fiiller, sözlü iletişimin yanı sıra yazılı iletişimde de çok önemli araçlardır. Edebi eserlerde tercih edilen ifade biçimlerinin çok yönlü analizlerinin yapılabilmesi için özellikle semantik bağlamda fiil türleri üzerine yapılacak olan çalışmalar büyük önem taşımaktadır. Bu konuda

yapılan çalışmalar arttığında, mental fiillerin alt kategorilerindeki kullanım sıklığının tür, bağlam ve üslup ilişkisi konusu da yeni bakış açıları ile değerlendirilebilecektir.

Kaynakça

- Booth, James ve Hall, William. (1995), “Development of the Understanding of the Polysemous Meanings of the Mental-State Verb Know”, *Cognitive Development*, 10, s. 529-549.
- Böhtlink, Otto. (1851), *Über Die Sprache Der Jakuten*, St. Petersburg.
- Doğan, Nuh. (2017), “Türkçe Fiillerin Anlam Bilimsel Sınıfları”, *I. Uluslararası Dil ve Edebiyatta Modernleşme ve Gelenek Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Karabük, s. 223-252.
- Ersöz, Murat. (2015), Saha (Yakut) Yazılı Edebiyatının İlk Edebî Eseri “Ahtılar”, *Türkbilig*, 2015/30: 37-48.
- Hirik, Erkan. (2018), *Türkiye Türkçesinde Mental Fiiller*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Pekarskiy, Eduard Karloviç. (1959), *Slovar Yakutskogo Yazıka*, SSSR Akademiya Nauk, St. Petersburg.
- Pekarskiy, Eduard Karloviç. (1945), *Yakut Dili Sözlüğü*, Ebüzziya Matbaası, İstanbul.
- Sarıyev, Berdi ve Güder, Nurcan. (1998), *Türkmencenin Grameri II Morfolojiya: Şekil Bilgisi*, Türk Dünyası Gençlerinin Mahtumkulu Yayın Birliği, Ankara.
- Seçkin, Kuban. (2020), *Eski Türkçe Metinlerinden Örneklerle Mental Fiil Teorisi*, Palet Yayınları, Konya.
- Şahin, Savaş. (2012), *Türkmen Türkçesinde Mental Fiiller*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Şirin User, Hatice. (2009), *Köktürk ve Ötüken Uygur Kağanlığı Yazıtları (Söz Varlığı İncelemesi)*, Kömen Yayınları, Konya.
- Vasiliev, Yurii. (2003), *Ahtılar*, Biçik, Cokuuskay.
- Yaylagül, Özen. (2005), “Türk Runik Harfli Metinlerde Mental Fiiller”, *Modern Türklük Araştırmaları*, 2/1, s. 17-51.
- Yıldız, Hüseyin. (2016), *Eski Uygurcada Mental Fiiller*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Yıldız, Hüseyin. (2017), “Türk Dilinde Fiillerin Semantik Sınıflandırılması Problemi”, *Littera Turca, Journal of Turkish Language and Literature*, 3, s. 337-362.